

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om inlösningsstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön och lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om inlösningsstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön och lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter ändras. Det föreslås att bestämmelser om valet av ledningssträckning för sådana kraftledningar och överföringsrör för transport av gas, olja och kemikalier som förutsätter miljökonsekvensbedömning och bestämmelser om sättet att genomföra projekten tas in i den förstnämnda lagen. De bestämmelser som föreslås kompletterar tillståndsprövningen enligt lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter. I lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter ska göras de ändringar som följer av detta.

Genom de ändringar som görs i lagarna kompletteras det nationella genomförandet av direktivet om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt.

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING	3
1 Bakgrund och beredning	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Beredning	3
2 Nuläge och bedömning av nuläget	4
2.1 Lagstiftning och praxis	4
2.2 Bedömning av nuläget	5
3 Målsättning	6
4 Förslagen och deras konsekvenser	6
4.1 De viktigaste förslagen	6
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	6
4.2.1 Ekonomiska konsekvenser	6
4.2.2 Konsekvenser för myndigheterna	7
4.2.3 Miljökonsekvenser	8
4.2.4 Samhälleliga konsekvenser	8
5 Alternativa handlingsvägar och deras konsekvenser	8
6 Remissvar	10
7 Specialmotivering	11
7.1 Lagen om inlösningsstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön	11
7.2 Lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter	20
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	20
9 Ikraftträdande	20
10 Verkställighet och uppföljning	21
11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	21
11.1 Skydd för privatlivet	21
11.2 Egendomsskydd	22
11.3 Samernas rätt till eget språk och egen kultur	23
11.4 Ansvar för miljön	23
11.5 Rättsskydd	24
LAGFÖRSLAG	26
1. Lag om ändring av lagen om inlösningsstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön	26
2. Lag om ändring av lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter	29
BILAGA	30
PARALLELLEXT	30
1. Lag om ändring av lagen om inlösningsstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön	30
2. Lag om ändring av lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter	35

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Europaparlamentets och rådets direktiv om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt (2011/92/EU, ändrat genom direktiv 2014/52/EU, nedan *MKB-direktivet*) har i Finland genomförts genom lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning (252/2017, nedan *MKB-lagen*) och ändringar som gjorts i flera lagar som styr användningen av miljön.

Den 28 november 2019 mottog Finland en formell underrättelse (ärendenummer 2019/2290) från Europeiska kommissionen gällande genomförandet av MKB-direktivet på fastlandet och på Åland. Kommissionen anser att flera av bestämmelserna i direktivet inte har genomförts på behörigt sätt. Enligt kommissionen gäller bristerna bland annat fastställandet av tillämpningsområdet för förfarandet vid miljökonsekvensbedömning (nedan *MKB-förfarande*), beaktandet av resultaten av ett MKB-förfarande i tillståndsförfarandena samt frågor som gäller motiveringen av beslut och rätten att söka ändring. Kommissionen anser att den nationella lagstiftningen i Finland är bristfällig delvis också i fråga om tillståndsförfarandena för sådana kraftledning och överföringsrör för transport av gas som omfattas av förfarandet vid miljökonsekvensbedömning.

Finland meddelade i sitt svar som lämnades den 24 mars 2020 att Fastlandsfinland och Åland kommer att komplettera sin lagstiftning för att precisera genomförandet av bestämmelserna i MKB-direktivet. Avsikten har varit att lagstiftningsändringarna bereds så att ändringarna träder i kraft i sin helhet under 2021. Ändringar som anmälts till kommissionen har inkluderats i flera propositioner (RP 50/2021 rd, RP 121/2021 rd, RP 138/2021 rd, RP 169/2021 rd, RP 197/2021 rd och RP 71/2022 rd).

1.2 Beredning

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid arbets- och näringsministeriet och justitieministeriet har deltagit i beredningen. Under beredningen har det ordnats två möten för intressentgrupper (13.1.2022 och 17.2.2022). Till mötena inbjöds representanter för olika ministerier, myndigheter, verksamhetsutövare, markägare och civilsamhällesorganisationer. Det material som presenterats vid mötena för intressentgrupper har varit tillgängligt på statsrådets projektsida (<https://tem.fi/hanke?tunnus=TEM122:00/2021>).

Utkastet till regeringens proposition har varit på remiss mellan den 14 april och den 13 maj 2022.

Propositionen har färdigställts som tjänsteuppdrag vid arbets- och näringsministeriet och justitieministeriet har deltagit i beredningen.

Propositionen motsvarar i sak den proposition som lämnades till riksdagen 2022 och som senare förföll (RP 109/2022 rd). Efter detta har det gjorts mindre ändringar i propositionen på grund av ändringar i lagstiftningen och vissa andra ändringar.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Lagstiftning och praxis

Enligt artikel 8 i MKB-direktivet ska de uppgifter som har inhämtats vid förfarandet vid miljökonsekvensbedömning beaktas vid tillståndsgivningen. Enligt artikel 8a.1 i MKB-direktivet ska beslutet att bevilja tillstånd innehålla åtminstone uppgifter om a) den motiverade slutsats som avses i artikel 1.2g iv i direktivet och b) eventuella miljövillkor som förenats med projektet, en beskrivning av projektets särdrag och/eller åtgärder som planeras för att undvika, förebygga eller minska och, om så är möjligt, motverka den förväntade betydande negativa miljöpåverkan samt en beskrivning av uppföljningsåtgärder.

Bedömningen av kraftledningar eller överföringsrör för transport av gas, olja eller kemikalier i förfarandet vid miljökonsekvensbedömning kan enligt 3 § i MKB-lagen grunda sig på antingen en förteckning som utgör bilaga till lagen eller myndighetens prövning från fall till fall utgående från projektets verkningar. Det förekommer några projekt av detta slag varje år. Utöver dessa görs det i samband med MKB-förfarandet för vindkraftsprojekt av hävd också en bedömning av konsekvenserna av en kraftledning som har ett direkt samband med projektet. Åren 2015–2022 har det vid ett MKB-förfarande gjorts en bedömning av knappt 190 vindkraftsprojekt.

För de projekt för anläggning av en kraftledning eller ett överföringsrör som omfattas av förfarandet vid miljökonsekvensbedömning krävs det ett inlösningsstillstånd enligt 4 § i lagen om inlösningsstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön (768/2004, nedan *lagen om inlösningsstillstånd*) och enligt lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter (603/1977, nedan *inlösningslagen*). Ett inlösningsstillstånd krävs också i sådana fall där en verksamhetsutövare sedan tidigare i sin besittning har de områden och rättigheter som krävs för att projektet kan genomföras. Syftet med lagen om inlösningsstillstånd är att säkerställa de rättigheter som definieras i den i Århus den 25 juni 1998 ingångna konventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor (FördrS 121–122/2004) i samband med de projekt som omfattas av tillämpningsområdet för lagen om inlösningsstillstånd.

Enligt 5 § 2 mom. i inlösningslagen avgörs ett inlösningsstillståndsärende som gäller en kraftledning eller ett överföringsrör av antingen statsrådet eller Lantmäteriverket. De ärenden som gäller projekt som omfattas av MKB-förfarandet avgörs i allmänhet av statsrådet. Åren 2010–2021 avgjorde statsrådet sammanlagt 60 ärenden som gällde ansökan om inlösningsstillstånd i samband med kraftledning, dvs. i genomsnitt 5–6 ärenden per år. Det ökande utnyttjandet av förnybara energikällor och decentraliseringen av elproduktionen kommer att kräva stärkning och utbyggnad av energiöverföringsnätverket i framtiden. Antalet sådana ledningsprojekt och rörprojekt som omfattas av förfarandet vid miljökonsekvensbedömning kommer därför sannolikt att öka inom de närmaste åren. I och med övergången till hållbar energiproduktion kommer antalet energiöverföringsprojekt att öka markant inom de närmaste åren och detta i sin tur kommer att leda till en ökning av inlösningsstillståndsärenden i samband med dem. Enligt bedömningar kan antalet projekt uppgå till sammanlagt 15–20 årligen.

Bestämmelser om innehållet i en ansökan om inlösningsstillstånd finns i 5 och 7 § i inlösningslagen. Enligt 7 § i inlösningslagen ska vid ansökan om inlösningsstillstånd den sökande förete en utredning, med stöd av vilken behovet av inlösen kan bedömas eller förekomsten av rätt till inlösen kan konstateras. Till ansökan ska fogas vederbörliga kartor och ritningar, utredning om vederbörande ägare och innehavare samt deras adresser och vid behov uppgifter om planläggningssituationen inom området.

Enligt 5 § i inlösningslagen ska en miljökonsekvensbeskrivning enligt 19 § i den lagen och, om ansökan gäller ett projekt som avses i lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning (252/2017), kontaktmyndighetens motiverade slutsats i anslutning till den fogas till ansökningshandlingarna. Om ansökan om inlösningsstillstånd gäller ett sådant projekt som uppenbart har sådana följder som avses i naturvårdslagen (1096/1996), ska dessutom iakttas vad som föreskrivs i naturvårdslagen och med stöd av den.

Enligt 4 § i inlösningslagen får inlösen ske när allmänt behov så kräver. Inlösen får likväl inte verkställas, om inlösningens syfte kan uppnås lika lämpligt på något annat sätt eller om det men inlösningen förorsakar enskilt intresse är större än den nytta som den medför för allmänt intresse. Om ansökan om inlösningsstillstånd gäller ett sådant projekt som uppenbart har sådana följder som avses i naturvårdslagen (1096/1996), ska dessutom enligt 5 § i inlösningslagen iakttas vad som föreskrivs i naturvårdslagen och med stöd av den.

2.2 Bedömning av nuläget

För att ett projekt som förutsätter ett förfarande vid miljökonsekvensbedömning ska kunna genomföras krävs det i regel ett eller flera förvaltningsbeslut i vilka de miljömässiga förutsättningarna för genomförande av projektet undersöks. I tillståndsbesluten utfärdas behövliga villkor i fråga om sättet att genomföra projektet och vid behov om uppföljningen av projektets konsekvenser. När det gäller placeringen av kraftledningar och överföringsrör har det inte nationellt ansetts föreligga likadant behov av miljömässig styrning som exempelvis i fråga om landsvägar och järnvägar; de sistnämndas sträckning avgörs i ett särskilt förfarande för fastställelse av planer. I den gällande lagstiftningen ingår inte något egentligt tillståndsförfarande där valet av ledningssträckning i fråga om en kraftledning eller ett överföringsrör ska bedömas uttryckligen ur miljöns synvinkel. I samband med markanvändningsplaneringen fästs det däremot uppmärksamhet vid placeringen av kraftledningar och överföringsrör, och då kan en plan innehålla en eller flera områdesreserveringar med tanke på dragningen av ledningen. Då är det möjligt att ingripa i projektets miljökonsekvenser genom planering av markanvändningen.

Områden som behövs för en kraftledning eller ett överföringsrör anskaffas vanligtvis genom ett inlösningsförfarande. Syftet med inlösningsförfarandet är att säkerställa att projekt som är samhällseligt viktiga blir genomförda genom att man säkerställer att den som är ansvarig för projektet i sin ägo eller besittning får de områden och rättigheter som krävs för att projektet kan genomföras. Det är fråga om arrangemang och formulering av privaträttsliga rättsförhållanden på ett sätt som inte är förenat med motsvarande miljömässig prövning som till exempel godkännandet av vägplan för en landsväg. Detta betyder inte att exempelvis miljöaspekter inte skulle ha någon betydelse vid valet av ledningens sträckning när det är fråga om en kraftledning eller ett överföringsrör. I samband med projekten utarbetas det alltid en miljöutredningsrapport som utgör grunden för verksamhetsutövarens val av sträckningsalternativ som blir föremål för ansökan om inlösningsstillstånd.

Å andra sidan gör inlösningslagens flexibla bestämmelse om tillståndsprövning och de ramvillkor som följer av annan lagstiftning att prövningen av inlösningsstillstånd får drag som liknar projekttillstånd. Detta gäller särskilt i ett sådant fall där genomförandet av projektet inte förutsätter något annat tillstånd där projektets acceptabilitet skulle bedömas ur miljömässigt perspektiv. Den gällande inlösningslagens 4 § om tillståndsprövning har dock formulerats i så allmänna ordalag att beaktandet av miljöaspekter å ena sidan som en förutsättning för beviljande av tillstånd och å andra sidan som villkor som fogas till tillståndet är oklart. Den nationella lagstiftningen kan alltså således inte till alla delar anses uppfylla kraven i MKB-direktivet vad gäller de materiella förutsättningarna för placeringen av sådana kraftledningar och överföringsrör för

vilka ett MKB-förfarande krävs, tillståndsvillkor som uppställs med tanke på begränsningen av deras skadliga verkningar och tillsynen över att dessa uppfylls.

3 Målsättning

Syftet med de föreslagna ändringarna är att miljöaspekterna ska beaktas bättre när beslut fattas om placeringen av sådana kraftledningar och överföringsrör som genomgått ett MKB-förfarande. Genom ändringarna kompletteras det nationella genomförandet av MKB-direktivet.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Det föreslås att det i lagstiftningen görs sådana kompletteringar och ändringar som kompletteringen av det nationella genomförandet av MKB-direktivet förutsätter. Till lagen om inlösnings-tillstånd ska fogas kompletterande bestämmelser om de krav som vid prövningen av inlösnings-tillstånd i anslutning till sådana kraftledningar och överföringsrör som omfattas av MKB-förfarandet ställs på dragningen av ledningar och sättet att genomföra projektet. Det ska vara möjligt att till det beslut som meddelas vid inlösningsstillståndsförfarandet foga bestämmelser som gäller sättet att genomföra projektet och som behövs för att förebygga projektets skadliga miljökonsekvenser. I lagen ska dessutom tas in bestämmelser om tillsynen över att besluten iakttas.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

Genom de föreslagna bestämmelserna ska inte gruppen av projekt som förutsätter miljökonsekvensbedömning ändras. Ändringarna bedöms inte ha någon inverkan på antalet projekt eller ärenden som ska behandlas i inlösningsstillståndsförfarandet. De föreslagna ändringarna av bestämmelserna om tillståndsprövning kommer att öka arbetsmängden i samband med ansökan om tillstånd, tillståndsförfarandet och eventuellt ändringssökande. De kostnader som uppstår av detta gäller i huvudsak verksamhetsutövarna.

Kostnaderna för ansökningsförfarandet beror på projektets art och vilka utredningar som krävs för det. Projektens omfattning i sig kan variera mycket. Som kortast kan längden på en anslutningsledning för en vindkraftspark som omfattas av regleringens tillämpningsområde vara några kilometer, medan längden på en 400 kV:s kraftledning som hör till stamnätet kan vara flera hundra kilometer. Hittills har det inte varit aktuellt med några projekt för överföringsrör för transport av olja eller kemikalier. Vid kostnadsuppföljningen av projekt brukar verksamhetsutövare inte heller skilt hänföra kostnaderna till utarbetandet av utredningar och ansökningar och behandlingen av ärendet, och därför finns inte några exakta uppgifter om dessa tillgängliga. De föreslagna ändringarna bedöms dock inte ställa några nämnvärda ytterligare krav utöver den praxis som nuförtiden följs.

De villkor som utfärdas vid tillståndsförfarandet och som gäller sättet att genomföra projektet kan i vissa situationer förutsätta att sättet att genomföra projektet ändras. Verksamhetsutövare beaktar i praktiken redan nu resultatet av miljökonsekvensbedömningsförfarandet när de överväger vilken sträckning som projektet ska ha och på vilket sätt projektet ska genomföras. De föreslagna bestämmelserna bedöms inte i någon nämnvärd omfattning öka kostnaderna för genomförandet av projekt jämfört med nuläget.

Behovet att övervaka ett projekt bestäms på basis av projektets särdrag. Övervakningen ska i praktiken ske framför allt under anläggningsfasen. Tillståndsvillkoren och efterhandstillsynen kan också i vissa situationer efter anläggningsfasen kräva åtgärder för uppföljning av och rapportering om konsekvenserna eller andra åtgärder som kan medföra kostnader för verksamhetsutövaren. Verksamhetsutövaren ska stå för kostnaderna för uppföljningen av effekterna.

4.2.2 Konsekvenser för myndigheterna

De föreslagna ändringarna gör att tillståndsprövningen utvidgas när tillståndsmyndigheten utövar kraven enligt 4 § i inlösningslagen dessutom också ska undersöka huruvida förutsättningarna enligt 4 § i den föreslagna lagen om inlösningsstillstånd är relevanta. Ökningen av arbetsmängden bedöms dock vara så liten att den inte inverkar på fördelningen av resurser hos den myndighet som avgör tillståndsärendet.

I ett ärende som gäller inlösningsstillstånd bereds kommunen, landskapsförbundet och närings-, trafik- och miljöcentralen tillfälle att yttra sig över inlösningsstillståndsansökan. De ändringar som föreslås i tillståndsprövningen kommer i någon mån att öka volymen av ansökningshandlingar vilket ökar utlåtandemyndigheternas arbetsmängd.

Enligt 3 § 2 mom. 3 punkten i lagen om närings-, trafik- och miljöcentralerna (897/2007) ska närings-, trafik- och miljöcentralerna bevaka allmänt intresse i miljö- och vattenärenden. I och med att inlösningsstillståndet i samband med de aktuella projekten ändras i riktning mot ett projektstillstånd och miljöaspekterna får ökad vikt vid tillståndsförfarandet utvidgas närings-, trafik- och miljöcentralens uppgift i tillståndsförfarandeskedet jämfört med den gällande lagstiftningen. Inlösningsstillståndsmyndigheten ska på tjänstens vägnar undersöka förutsättningarna för beviljande av inlösningsstillstånd, men NTM-centralens utlåtande har betydelse särskilt vid bedömningen av huruvida det föreligger miljömässiga förutsättningar. Det är svårt att bedöma hur mycket arbetsmängden kommer att öka, eftersom NTM-centralen redan tidigare delvis har fördjupat sig i projektet i samband med förfarandet vid miljökonsekvensbedömning.

Det föreslås att närings-, trafik- och miljöcentralerna anförtros en ny uppgift att utöva tillsyn över efterlevnaden av vissa bestämmelser i de inlösningsstillståndsbeslut som gäller sådana kraftledning och överföringsrör som omfattas av lagen. Projekten kommer inte att fördela sig jämnt mellan NTM-centralernas områden. NTM-centralens tillsynsuppgift ska framför allt gälla tillsynen över iakttagandet av inlösningsstillståndsbeslutet och de villkor som i syfte att förebygga skadliga miljökonsekvenser har förenats med beslutet. Dessa berör i praktiken projektets anläggningsfas. Som helhet betraktat bedöms skötseln av tillsynsuppgiften kräva att tilläggsresurser om åtta årsverken kanaliseras till närings-, trafik- och miljöcentralerna. Närings-, trafik- och miljöcentralerna har anvisats tilläggsresurser om fyra årsverken för uppgiften.

Utgående från antalet projekt som omfattas av lagens tillämpningsområde kommer ändringarna enligt förhandsbedömningar inte i någon nämnvärd omfattning att öka antalet ändringsansökningar vid domstolarna. I och med att innehållet i besluten förändras kan det dock antas att den arbetsmängd som behövs för avgörande att ett enskilt ärende kommer att öka. Detta bedöms dock inte inverka på behovet av resurser inom domstolsväsendet. Närings-, trafik- och miljöcentralen ska i samband med sin tillsynsuppgift kunna utfärda förpliktande beslut i vilka ändring ska kunna sökas. Ändringssökandet ska styras till allmänna förvaltningsdomstolar. Med tanke på antalet projekt som omfattas av lagens tillämpningsområde kommer antalet närings-, trafik- och miljöcentralens tillsynsbeslut och de ändringsansökningar som följer av dem sannolikt att bli mycket litet. Detta bedöms inte ha någon inverkan på domstolsväsendets behov av resurser.

4.2.3 Miljökonsekvenser

Genom de föreslagna ändringarna preciseras regleringsgrunden när det gäller beaktande av ett projekts miljökonsekvenser i samband med beslut om projektets sträckning. Det tillstånd som möjliggör genomförandet av ett projekt ska kunna förenas med mångsidigare och mer exakta villkor i syfte att förebygga projektets skadliga miljökonsekvenser. Villkoren bedöms kunna styra planeringen av och sättet att genomföra projekt som omfattas av lagens tillämpningsområde i en riktning som bättre beaktar projektets miljökonsekvenser. Bestämmelserna gör det dessutom möjligt att övervaka att tillståndsbeslutets villkor iakttas. Dessa bedöms ha gynnsam inverkan på miljön.

4.2.4 Samhälleliga konsekvenser

De föreslagna bestämmelserna skapar en mer exakt rättslig grund för tillståndsprövningen när det gäller dragningen av sådana kraftledning och överföringsrör som omfattas av förfarandet vid miljökonsekvensbedömning och sättet att genomföra projekten. Detta kommer att främja regleringens förutsägbarhet ur både verksamhetsutövarnas och markägarnas synvinkel. De föreslagna bestämmelserna kommer dessutom att bidra till att ursprungsfolkens rättigheter beaktas bättre vid tillståndsprövningen. De föreslagna ändringarna kommer också att främja rättssäkerheten i det skede då ändring söks. Ändringarna kommer att skapa klarhet i förutsättningarna att genomföra projekten och öka den samhälleliga acceptansen för dem.

Med anledning av de ändringar som föreslås i bestämmelserna om tillståndsplikt och tillståndsprövning kommer antalet tillståndsansökningar att öka i någon mån. I och med att tillståndsprövningen blir mångsidigare kommer behandlingstiderna för ansökningarna att förlängas något jämfört med nuläget och inledandet av enskilda projekt kan skjutas upp. Eftersom det är fråga om reglering av ny typ kan antalet ändringsansökningar i samband med projekt öka efter ikraftträdandet av bestämmelserna fram till att tillämpningspraxisen etableras. Detta kan för sin del inverka på tidtabellen för inledandet av projekt. Som helhet betraktat bedöms dock inte ändringarna fördröja byggandet av sådana elöverföringsförbindelser som den gröna omställningen förutsätter.

5 Alternativa handlingsvägar och deras konsekvenser

När det gäller kraftledningar och överföringsrör som omfattas av förfarandet vid miljökonsekvensbedömning förutsätter kompletteringen av genomförandet av MKB-direktivet ett förfarande där sådana skadliga effekter som konstaterats i förfarandet vid miljökonsekvensbedömning kan begränsas genom uppställande av villkor. Genomförandet av direktivet förutsätter dessutom att det ordnas tillsyn som säkerställer att föreskrifterna iakttas. Detta förutsätter i praktiken en bedömning av godtagbarheten från fall till fall och därför kan hanteringen av ett projekts konsekvenser direkt med stöd av bestämmelserna på lag- eller författningsnivå inte anses vara tillräcklig.

Utgångspunkten har varit att nuvarande förfaranden utnyttjas och de materiella bestämmelserna om tillståndsprövning kompletteras. Utöver detta har målet varit att myndigheternas uppgifter och ömsesidiga behörighetsförhållanden i mån av möjlighet ska förbli oförändrade. Under beredningen av projektet har det också gjorts en bedömning av möjligheterna att utveckla sådana andra förfaranden som ingår i den gällande lagstiftningen samt att införa ett förfarande av en helt ny typ.

Utnyttjande av ett tillståndsförfarande enligt miljöskyddslagen ansågs inte vara möjligt huvudsakligen av två orsaker. Syftet med miljöskyddslagstiftningen är att förebygga förorening eller

risk för förorening av miljön. Sådan orsakas inte i regel av ett projekt för anläggande av en kraftledning eller ett överföringsrör. Med stöd av miljöskyddslagen är det möjligt att endast i mycket begränsad omfattning avgöra sådana till ett projekt anknutna nyttjanderättsfrågor som i olika bandliknande projekt utgör en central del av ärenden som behandlas i ett myndighetsförfarande.

Vid beredningen har man granskat en alternativ lösning som baserar sig på markanvändningsplaneringen. Förfarandet för utarbetande av planer enligt markanvändnings- och bygglagen (132/1999) skulle i och för sig erbjuda en ur förfarandesynpunkt fungerande ram som skulle möjliggöra också gemensam granskning av konsekvenserna av energiproduktion och energiöverföring samt en övergripande samordning av anläggningen av kraftledningar och överföringsrör och annan markanvändning. En lösning som baserar sig på markanvändningsplaneringen bör dock av flera orsaker betraktas som olämplig. De aktuella projekten sträcker sig dock i praktiken till flera olika kommuners områden och i vissa fall till och med till flera landskap. Kommunerna utarbetar generalplaner och detaljplaner för sina områden i enlighet med sina egna tidsplaner och utgångspunkter för markanvändningen. På motsvarande sätt är det svårt att samordna tidsplanen för landskapsplaner med de nuvarande tidtabellerna för genomförandet av projekt. Landskapsplanens detaljnivå å sin sida ger inte någon möjlighet till hantering av miljökonsekvenserna av enskilda projekt på en nivå som ska betraktas som tillräcklig med tanke på genomförandet av direktivet. Om placeringen av ledningar baserades på markanvändningsplaneringen skulle bestämmelserna om dem i ansenlig omfattning skilja sig från bestämmelserna om projekt som inte omfattas av MKB-förfarandet. Förfarandena med bygglov och åtgärdstillstånd enligt markanvändnings- och bygglagen gäller punktformiga projekt som i praktiken genomförs endast inom området för en kommun, medan en kraftledning eller ett överföringsrör som ett vertikalt projekt i regel sträcker sig till flera kommuners områden.

Inlösningsförrättning enligt inlösningslagen är ett förfarande som gäller verkställande av ett beslut om inlösningsstillstånd eller någon annan grund för inlösen. En inlösningsförrättning handlar framför allt om omorganisering av privaträttsliga förhållanden på ett sätt som verkställigheten av inlösningsstillståndet förutsätter. I det sammanhanget är det möjligt att endast i en mycket begränsad utsträckning forma projektet trots att det vid inlösningsförrättningen är möjligt att ännu avgöra vissa frågor som sakligt sett hör ihop med inlösningsförfarandet. Vid inlösningsförrättningen är det dessutom t.ex. genom ägoreglering och organisering av vägrätter möjligt att lindra projektets skadliga konsekvenser. Däremot kan det inte tänkas att det vid en inlösningsförrättning i större omfattning kunde beslutas om projektets sträckning eller utfärdas villkor som gäller sättet att genomföra projektet.

Enligt 14 § i elmarknadslagen (588/2013) ska för byggande av en elledning med en nominell spänning på minst 110 kilovolt projekttillstånd begäras hos Energimyndigheten. På motsvarande sätt ska enligt 12 § i naturgasmarknadslagen (587/2017) för byggande av ett överföringsrör som överskrider riksgränsen ett projekttillstånd sökas skriftligt hos arbets- och näringsministeriet. Båda projekttillstånden kan förenas med sådana villkor som ska anses nödvändiga med tanke på förutsättningarna för tillstånd. Noteras bör att det inte i något av projekttillstånden finns några som helst bestämmelser om projektets sträckning. Vid tillståndsprövningen enligt elmarknadslagen är det fråga om huruvida anläggande av en kraftledning är nödvändigt för att trygga elöverföringen. När det gäller projekttillstånd för en kraftledning som överskrider riksgränsen är det dessutom fråga om projektets ändamålsenlighet med tanke på utvecklingen och ömsesidigheten av elmarknaden. Vid en tillståndsprövning enligt naturgasmarknadslagen granskas å sin sida ändamålsenligheten med att anlägga ett överföringsrör med tanke på utvecklingen och ömsesidigheten av naturgasmarknaden samt projektets betydelse för den inre marknaden för

naturgas. Frågor som gäller placeringen av och sättet att genomföra projektet hör inte till projektstillstånds-förfarandet och i samband med reformen av MKB-lagstiftningen år 2017 slopades därför den tidigare koppling till MKB-förfarandet som ingick i lagarna.

Vid beredningen granskades också ett alternativ om huruvida lagstiftningen om placering av kraftledningar och överföringsrör ska utvecklas så att den liknar förfarandena vid planeringen av landsvägs- och järnvägsprojekt. Sträckningen av en kraftledning eller ett överföringsrör skulle då avgöras i ett planeringsförfarande. En godkänd plan skulle ge rätt till inlösningsområden och rättigheter som är nödvändiga för att projektet kan genomföras och då skulle inte något separat förfarande med inlösningsstillstånd inte längre behövas. För detta skulle det krävas helt ny lagstiftning. Förfarandet för godkännande av planer skulle sannolikt bli administrativt sett tyngre än det nu valda alternativet att utveckla inlösningsförfarandet, och utöver det skulle dessutom mer omfattande ändringar behöva göras i myndighetssystemet. Ändringarna skulle dock inte påverka inlösningsförfarandet.

6 Remissvar

Utkastet till regeringsproposition var på remiss i tjänsten utlåtande.fi mellan den 14 april och den 13 maj 2022. Sammanlagt 15 yttranden lämnades in. Utlåtanden lämnades av följande aktörer: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, justitieministeriet, Lantmäteriverket, Närings-, trafik- och miljöcentralerna i Birkaland, Norra Savolax och Egentliga Finland, Fingrid Oyj, Gasgrid Finland Oy, Finsk Energiindustri rf, Finska Vindkraftföreningen r.f., Finlands naturskyddsförbund, föreningen Tuulivoima-kansalaisyhdistys ry, Finlands Egnahemsförbund rf och en privatperson. Utlåtandena finns på statsrådets projektsida på adressen: <https://tem.fi/hanke?tunnus=TEM122:00/2021>.

Remissinstanserna har i regel ansett att den lösningsmodell som grundar sig på komplettering av inlösningsstillståndsprövningen är det bästa av de alternativ som varit på förslag under beredningen. I remissyttrandena har det framförts detaljerade anmärkningar särskilt angående de förslag till bestämmelser som gäller tillståndsprövningen och tillståndsvillkoren och motiveringarna till dessa. I flera yttranden framhövs MKB-beskrivningens och den motiverade slutsatsens betydelse för beslutet om de miljömässiga förutsättningarna för genomförande av projekt.

Justitieministeriet har föreslagit att bestämmelserna om tillsyn och tillgodoseende av urfolkens rättigheter kompletteras. I sina yttranden har miljöministeriet och närings-, trafik- och miljöcentralerna fäst uppmärksamhet vid förslaget att närings-, trafik- och miljöcentralerna anförtros uppgiften som myndighet som utövar tillsyn över efterlevnaden av lagen. Vid den fortsatta beredningen ska innehållet i den tillsynsuppgift som föreslås för centralerna klarläggas och tillräckliga resurser reserveras för myndigheterna med tanke på skötseln av uppgiften.

Bland remissinstanserna har Fingrid Oyj, Finsk Energiindustri rf samt Finska Vindkraftföreningen fäst särskild uppmärksamhet vid förhållandet mellan den föreslagna tillståndsprövningen och systemet för planering och styrning av områdesanvändningen enligt markanvändnings- och bygglagen. Remissinstanserna har ställt sig särskilt kritiska mot bestämmelserna om projekts förenlighet med detaljplanen och ansett att kravet kan leda till att genomförandet av elöverföringsprojekt som är viktiga ur samhällets synvinkel och övergången till förnybara energikällor kan försvåras eller fördröjas.

Finlands naturskyddsförbund har föreslagit att bestämmelserna om tillståndsprövning och tillståndsvillkor ska preciseras.

Finska vindkraftföreningen bedömer att den föreslagna regleringen leder till ökning av den administrativa bördan och förlängning av behandlingstiderna. Detta ska åtgärdas genom att myndigheten anvisas tillräckliga resurser och att den tid som maximalt får användas till behandlingen av ett ärende begränsas. Föreningen konstaterar att i och med den föreslagna ändringen av 3 § kommer de ärenden om kraftledningar som nuförtiden behandlas vid förfaranden enligt markanvändnings- och bygglagen att styras till förfarandet med inlösningsstillstånd vilket gör att antalet projekt ökar väsentligt. Föreningen påpekar att MKB-direktivet inte omfattar jordkablar och därför bör man vid den fortsatta beredningen överväga begränsning av regleringen till kablar ovanför markytan. Föreningen konstaterar att de föreslagna ändringarna kommer att öka antalet besvär som anförs över projekt som omfattas av regleringen. Vid den fortsatta beredningen bör man utöver omfattningen av rätten att söka ändring dessutom granska möjligheten att anvisa domstolsväsendet tilläggsresurser att föreskriva att klagomål i samband med projekt som omfattas av den aktuella lagens tillämpningsområde ska behandlas i brådskande ordning.

Finsk Energiindustri rf konstaterar att de föreslagna ändringarna kommer att förlänga inlösningsstillståndsprocessernas längd och behandlingen av klagomål i besvärdomstolarna, om inte myndigheternas resurser samtidigt utökas. De föreslagna ändringarna kan för verksamhetsutövarnas del innebära nya rapporteringsskyldigheter eller vidtagande av andra åtgärder som kan förorsaka merkostnader. Finsk Energiindustri rf påpekar att när inlösningsstillstånd söks har olika alternativ för dragning av kraftledningen och dess konsekvenser utretts och beslutet om ledningssträckningen har fattats så att konsekvenserna för miljö och annan markanvändning ska vara så små som möjligt. Om det ännu i detta skede ska ingripas i ledningssträckningen, bör detta göras bara av vägande skäl på grund den fördröjning och det merarbete som det orsakar.

Vid den fortsatta beredningen har den föreslagna regleringens förhållande till styrningssystemet för markanvändning setts över, bestämmelserna om tillsyn har preciserats och samernas och skolternas rättigheter beaktats bättre genom att bestämmelser om urfolkens besvär rätt tagits in i lagen. Frågorna kring myndigheternas behov av tilläggsresurser ska avgöras i samband med budgetpropositionen.

7 Specialmotivering

7.1 Lagen om inlösningsstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön

1 §. Syfte. Det ursprungliga syftet med lagen har i enlighet med Århuskonventionen varit att trygga allmänhetens rätt till information, deltagande, ändringssökande och inledande av ärenden i miljöfrågor. Syftet med de ändringar som föreslås i lagen är att komplettera det nationella genomförandet av MKB-direktivet. Detta sker genom att det i lagen tas in sådana miljömässiga och markanvändningsmässiga förutsättningar för de aktuella projekten som kompletterar den prövning av inlösningsstillstånd som avses i 4 § i inlösningslagen. Lagen om inlösningsstillstånd ändras från att vara ett ramverk som skapar rätt till deltagande och ändringssökande till att bli en författning som i fråga om de projekt som omfattas av lagens tillämpningsområde styr valet av dragningen av ledningen och sättet att genomföra ett projekt och som syftar till att förebygga olägenheter som dessa projekt orsakar miljön. Det föreslås att paragrafen ändras i enlighet med detta.

2 §. Tillämpningsområde. I paragrafen föreskrivs det om projekt som omfattas av lagens tillämpningsområde. Behovet av tillstånd i 1 och 2 punkten i den nuvarande projektförteckningen grundar sig på punkterna 14 och 17 i bilaga I till Århuskonventionen, på punkterna 16 a och 20 i bilaga I till MKB-direktivet samt på punkterna 8 a och b i förteckningen i bilaga 1 till MKB-

lagen. Konsekvenserna av dessa projekt ska alltid bedömas i ett MKB-förfarande. Tillståndsplikten i enlighet med 3 punkten i förteckningen baserar sig däremot på ett beslut om behovet av ett MKB-förfarande som fattas från fall till fall.

Det föreslås att tillämpningsområdet för 1 punkten i förteckningen begränsas så att regleringen ska gälla kraftledningar ovan markytan. Det föreslås inga ändringar i 2 punkten i förteckningen, men i 3 punkten föreslås det att kravet på kraftledningar med en spänning av minst 110 kilovolt stryks och i fråga om överföringsrör att kravet på gränsöverskridande transport stryks. Dessutom begränsas 3 punkten till att gälla kraftledningar ovan markytan. I fortsättningen ska tillämpningsområdet för lagen om inlösningsstillstånd även omfatta kraftledningar med en spänning av mindre än 220 kilovolt samt alla typer av överföringsrör för transport av gas, olja eller kemikalier, om lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning (252/2017) tillämpas på projektet. Ett korrekt genomförande av MKB-direktivet förutsätter att också dessa projekt börjar omfattas av lagens tillämpningsområde. Tillämpningsområdet ska på denna grund omfatta t.ex. sådana kraftledningar som inte som självständiga projekt omfattas av MKB-förfarandet, men som har ett väsentligt samband med projekt som omfattas av MKB-förfarandet (t.ex. anslutningsledningar för vindkraftsparker).

3 §. Förhållande till annan lagstiftning. Enligt den gällande 3 § tillämpas denna lag inte om genomförandet av ett projekt till alla delar sker utifrån en plan med rättsverkningar enligt markanvändnings- och bygglagen (132/1999) där projektets placering och förhållande till annan områdesanvändning har utretts. Syftet med lagen har i enlighet med Århuskonventionen varit att trygga allmänhetens rätt till information, deltagande, ändringssökande och inledande av ärenden i miljöfrågor. När ett projekt baserar sig på en plan med rättsverkningar har allmänheten haft möjlighet att yttra sig om områdesreserveringen när planen utarbetas och vid behov föra frågan huruvida beslutet om planen är lagenligt till domstol för prövning, varvid det inte längre har kunnat anses vara nödvändigt att delta i inlösningsförfarandet. Det har framför allt varit fråga om ett ramverk för förfarandet. Bestämmelsen har i praktiken tillämpats ytterst sällan.

Vid planeringen av markanvändningen utreds planeringsrådets miljövärden och bedöms miljökonsekvenserna av den verksamhet som områdesreserveringen möjliggör. På grund av karaktären hos planeringen av markanvändningen är det inte möjligt att i detalj styra projektet och fatta beslut om detaljerade förutsättningar för genomförande. I inlösningslagen föreslås bestämmelser som förutsätter noggrannare utredningar samt ett mer exakt val av förläggningsplats än vad som är möjligt inom ramen för markanvändningsplaneringen. Dessutom kan det vid förfarandet meddelas föreskrifter om sättet att genomföra projektet. Genom ett beslut i ärendet avgörs i praktiken projektets exakta placering samt sättet att genomföra projektet mer detaljerat än vad som är möjligt vid planeringen av markanvändningen. Avgränsningen kan inte längre anses vara motiverad och därför föreslås det att den slopas.

Det föreslås att den första meningen i den gällande 4 § flyttas till paragrafens 1 mom. I momentet föreskrivs det om skyldigheten att ansöka om inlösningsstillstånd enligt inlösningslagen för ett projekt som avses i 2 § även i det fall att sökanden äger eller besitter de områden som behövs för projektet. Vid tillståndsprövningen för ett projekt ska det således utöver de allmänna förutsättningarna för beviljande av tillstånd enligt 4 § i inlösningslagen också beaktas de särskilda förutsättningarna för beviljande av tillstånd enligt 4 § i denna lag.

I 5 kap. i lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning föreskrivs det om myndigheternas skyldigheter i projekt som har gränsöverskridande miljökonsekvenser. Bestämmelserna gäller också förfarandet med inlösningsstillstånd i fråga om projekt som avses i 2 § i lagen om inlösningsstillstånd, om projekten har konsekvenser av detta slag. För tydlighetens skull föreslås

det att det i slutet av 1 mom. ska tas in en informativ hänvisning till 29 a § i lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning.

Det föreslås att den sista meningen i den gällande 4 § flyttas och blir nytt 2 mom. i 3 §. Enligt bestämmelsen gäller i fråga om verkställigheten av inlösningslagen och om inlösningslagen i övrigt vad som särskilt föreskrivs i inlösningslagen eller i någon annan lag. Vid behandlingen av ett inlösningsstillståndsärende ska bestämmelserna i inlösningslagen iakttagas, och ett beslut i ärendet ska verkställas vid inlösningsförrättningen.

Det föreslås att paragrafens rubrik ändras så att den motsvarar det ändrade innehållet i paragrafen.

4 §. Anläggning av kraftledningar och överföringsrör. I paragrafen föreskrivs det om särskilda förutsättningar för prövning av inlösningsstillstånd för kraftledning och överföringsrör. Dessa kompletterar bestämmelsen om tillståndsprövning i 4 § i inlösningslagen.

Enligt 4 § 1 mom. i inlösningslagen får inlösen ske när allmänt behov så kräver. Syftet med anläggningen av en kraftledning eller ett överföringsrör är vanligtvis att organisera energiöverföringen eller trygga energiöverföringsnätverkets driftssäkerhet. Syftet med anläggningen av en kraftledning eller ett överföringsrör kan vara att ansluta ett nytt kraftverk till distributionsnätet eller utsträcka distributionsnätet till ett nytt område, höja befintlig överföringskapacitet eller förbättra överföringsnätets driftssäkerhet. I projekt som organiserar överföring av energi och tryggar nätets driftssäkerhet är det fråga om sådan verksamhet som är nödvändig med avseende på samhällets funktion och som ska bedömas som en helhet. Omfattningen av den grupp som direkt gynnas av ett enskilt projekt ska inte tillmätas någon avgörande betydelse i detta avseende. Prövningen av inlösningsstillstånd upphör inte vid att de aspekter som talar för genomförande av projektet beaktas, utan man kan även beakta projektets skadliga konsekvenser för allmänna intressen som talar mot inlösen. Även miljökonsekvenserna är relevanta vid avvägningen, men deras vikt har varierat från fall till fall. Det är fråga om en övergripande prövning där uppfyllandet av kravet på allmänt behov bedöms genom att man väger de gynnsamma och skadliga konsekvenserna för det allmänna intresset sinsemellan.

I inlösningslagens allmänna ramar för tillståndsprövning begränsas inlösen av kraven på jämförelse av olika alternativ och intressen enligt 4 § 1 mom. i inlösningslagen. Enligt momentet i fråga får inlösen likväl inte verkställas, om inlösningslagens syfte kan uppnås lika lämpligt på något annat sätt eller om det men inlösningslagens syfte förorsakar enskilt intresse är större än den nytta som den medför för allmänt intresse. I fråga om projekt för inlösningsstillstånd för kraftledningar har det på basis av detta föreslagits t.ex. krav på flyttning av kraftledningar eller genomförande av ett projekt som jordkabel och inte som luftledning. Expropriation i konstitutionellt hänseende innebär ett djupgående ingrepp i kärnan i det egendomsskydd som tryggas i grundlagen, dvs. att äganderätten inlöses av ägaren och överförs till någon annan. Det är fråga om en sista utväg för att säkerställa att ett projekt som påkallas av ett allmänt behov genomförs och kräver förvärv av områden. Detta innebär samtidigt att ingripandet ska begränsas så att det med beaktande av syftet med projektet är så litet som möjligt. Sålunda kan t.ex. inlösningsstillstånd inte beviljas för ett större område än vad genomförandet av projektet förutsätter eller beviljas rätt att lösa in området, om projektets syfte skulle kunna uppnås genom att det grundas nyttjanderätt till området. På motsvarande sätt ska inlösen inte inledas, om det område som behövs kan förvärfvas genom frivilliga rättshandlingar t.ex. genom fastighetsköp eller byte av område. Till denna del har man i rättspraxis fäst vikt vid projektets natur och omfattning.

Prövningen av inlösningsstillstånd upphör inte enbart vid avvägningen av den nytta och det men som orsakas det allmänna intresset. Den nytta och det men som ett projekt som avses i inlösningsstillståndet medför för det allmänna intresset beaktas inte vid bedömningen av om kravet på allmänt behov uppfylls. Detta innebär inte att nämnda intressen inte skulle ha någon betydelse vid prövningen av inlösningsstillstånd. Inte ens ett allmänt behov kan berättiga till ett sådant intrång i privat äganderätt där det men som projektet medför för ett enskilt intresse är större än den nytta som projektet medför för allmänt intresse. Kravet på jämförelse av olika intressen och men som orsakas enskilda intressen utgör således ett slags säkerhetsmekanism vid prövningen av inlösningsstillstånd. I praktiken torde situationer av detta slag vara mycket sällsynta där projektet är påkallat av ett allmänt behov men nyttan av projektet är mindre än det men som projektet medför för ett enskilt intresse.

Kravet på allmänt behov enligt inlösningslagen och de kriterier som begränsar inlösen kan anses innehålla ett inbyggt krav på att projektets skadliga konsekvenser ska minimeras. Ordalydelsen i 4 § 1 mom. i inlösningslagen är dock med avseende på kraven på exakthet i den nuvarande lagstiftningen så allmän att den rättsliga grunden för de nämnda kraven måste anses vara oklar. Ovan konstateras det att ett korrekt genomförande av artikel 8 a i MKB-direktivet förutsätter av den nationella lagstiftningen att den myndighet som avgör ett tillståndsärende har möjlighet att till beslutet foga sådana tillståndsvillkor som behövs för att förebygga projektets skadliga konsekvenser. Tillståndsprövningen består av prövning av förutsättningarna för beviljande av tillstånd och ställande av tillståndsvillkor som ska fogas till beslutet. Med avseende på regleringens exakthet och parternas och andra aktörers rättsskydd är det inte möjligt att en myndighet ska kunna meddela tillståndsvillkor för att trygga sådana krav som inte framgår av lagen. Därför bör det i lagen föreskrivas noggrannare om de rättsintressen som ska beaktas vid tillståndsprövningen och för vilkas tryggnade tillståndsvillkor kan ställas.

Även om kärnan i prövningen av inlösningsstillstånd uttryckligen ligger i bedömningen av huruvida kravet på ett allmänt behov som berättigar till organisering av ägarförhållandena uppfylls, ska det vara möjligt att i samband med prövningen av inlösningsstillstånd också bedöma förutsättningarna ur ett miljöperspektiv för att genomföra projektet. Att inbegripa tillståndsprövning som utgår från ett miljöperspektiv som en regelrätt del av prövningen av inlösningsstillstånd kan dock inte anses vara en ändamålsenlig lösning, och därför föreslås det att kompletterande bestämmelser tas in i lagen om inlösningsstillstånd. Tillståndsprövningen i enlighet med 4 § i inlösningslagen och intressena i enlighet med den föreslagna 4 § överlappar delvis varandra. Avsikten är att beslutsprövning i enlighet med 4 § i lagen om inlösningsstillstånd och prövning i enlighet med 4 § i inlösningslagen ska bilda en enhetlig helhet. Trots skrivsättet utgör de föreslagna normerna i 4 § i lagen om inlösningsstillstånd en självständig förutsättning för beviljande av tillstånd. Inlösningsstillstånd ska inte beviljas om kraven enligt 4 § i lagen om inlösningsstillstånd inte uppfylls. En sådan situation föreligger närmast i det fall att en annan linjedragning är uppenbart bättre. På motsvarande sätt leder det faktum att kravet på allmänt behov enligt inlösningslagen inte uppfylls till att ansökan avslås, även om de förutsättningar som anges i 4 § i lagen om inlösningsstillstånd uppfylls.

Enligt den första meningen i 1 mom. ska kraftledningar och överföringsrör placeras och anläggas på ett tekniskt och ekonomiskt genomförbart sätt så att olägenheterna för miljön och för användningen av områdena blir så små som möjligt på grund av ledningen. Med miljö och områdesanvändning avses i detta sammanhang den ursprungliga naturen och olika områden som tagits i bruk för mänsklig verksamhet. Sådana områden är till exempel områden som tagits i bruk för byggande, som trafikområden, för primärproduktion och för rekreation. Miljö och områdesanvändning ska inom ramen för denna bestämmelse förstås i vid bemärkelse så att de omfattar t.ex. landskapsbilden och eventuella fornminnen på området.

Syftet med bestämmelsen är att trygga sådana allmänna intressen som inte kan återställas som krav som hör till enskilda medborgares eller juridiska personers rättssfär. Momentet innehåller en bestämmelse om valet av allmän dragning av ledningen. Syftet med bestämmelsen är att styra placeringen av en kraftledning eller ett överföringsrör till en plats som orsakar minst olägenhet med avseende på miljön samt befintlig och planerad markanvändning. Med projektets tekniska och ekonomiska genomförbarhet avses sådana tekniska lösningar och sätt att genomföra projekten som allmänt används i motsvarande projekt och som är ekonomiskt motiverade med beaktande av nyttan av dem.

I den andra meningen i 1 mom. föreskrivs det om krav som tryggar enskilda parter rättsliga ställning. Enligt den föreslagna bestämmelsen får placeringen av en kraftledning inte orsaka någon större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt. Ledningssträckningen ska i den mån det är möjligt anpassas till de rådande markägandeförhållandena och till markanvändningen på området så att den olägenhet den förorsakar olika aktörer som helhet betraktad blir så liten som möjligt. Avsikten är dock inte att på grund av den gällande fastighetsindelningen ge de miljömässiga aspekterna mindre vikt vid planeringen av ledningssträckning. Dessutom bör det beaktas att skador och olägenheter som orsakas av inlösningen ersätts till fullo vid inlösningsförrättningen.

I vissa situationer kan den bäst fungerande lösningen vara att placera separata ledningssträckningar i anslutning till varandra eller till trafikinfrastrukturprojekt. De olägenheter och skador som föranleds av placeringen av ledningen bör granskas särskilt ur de markägares synvinkel som står i en inlösningsrelation. Bestämmelsen ger lagtillämparen en omfattande prövningsrätt i fråga om vilka skador och olägenheter som kan anses vara godtagbara. Placeringen av en kraftledning eller ett överföringsrör kan orsaka en enskild part betydande skada eller olägenhet, om en flyttning av ledningen någon annanstans skulle orsaka ännu större skada eller olägenhet. Å andra sidan hindrar inte de merkostnader som en flyttning av ledningssträckningen eventuellt medför för inlösaren att sträckningen justeras, om detta kan minska de olägenheter som orsakas av ledningssträckningen.

På grund av ledningssträckningens centrala betydelse och projektens linjära karaktär är det möjligt att endast i begränsad utsträckning justera sträckningen i tillståndsförfarandet. Den som ansöker om inlösningsstillstånd har under projektets planeringsskede i detalj utrett var sträckningen ska placeras på det ställe som anges i ansökan, men inte nödvändigtvis någon annanstans. Det finns i dessa fall inte tillgång till sådana utredningar och planer som gör det möjligt att bedöma förutsättningarna för beviljande av tillstånd i sin helhet på ett annat ställe, och det är inte heller nödvändigtvis möjligt att höra parterna i större utsträckning. Om förutsättningarna för beviljande av tillstånd för den ledningssträckning som ansökan gäller inte uppfylls ens med ringa ändringar, ska ansökan avslås.

I den sista meningen i 1 mom. föreskrivs det om skydd för den samiska kulturen. Även om de projekt som hör till lagens tillämpningsområde är tämligen få, kan ett sådant placeras på samernas hembygdsområde eller projektets verkningar sträcka sig till det. Även om förutsättningarna enligt 1 mom. delvis också skyddar ursprungsfolkens rättigheter, bör det i lagen uttryckligen föreskrivas att ursprungsfolkens rättigheter ska beaktas vid tillståndsprövningen. Enligt förslaget får anläggningen av en kraftledning eller ett överföringsrör inte i mer än ringa utsträckning försämra samernas rätt att bevara och utveckla sin kultur samt att utöva sina traditionella näringar. Bestämmelsen ska tillämpas förutom på projekt som genomförs inom hembygdsområdet också på projekt som genomförs utanför hembygdsområdet, om projektet har konsekvenser för samernas rättigheter som urfolk. Med anläggning av en kraftledning eller ett överföringsrör avses de konsekvenser som anläggning av ett projekt och användningen av det har.

Bestämmelsen förbjuder inte helt och hållet verksamhet som medför skadliga effekter på den samiska kulturen, men ställer en gräns för dem. I lagen tas det inte i detalj ställning till hurdana negativa effekter som ska betraktas som sådan försämring som är mer än ringa och som förbjuds i bestämmelsen. Bestämmelsen utgör en självständig förutsättning för beviljande av tillstånd. Om projektet orsakar sådan försämring som är större än ringa och som avses i bestämmelsen och detta inte kan undanröjas genom tillståndsvillkor, kan tillstånd inte beviljas. Eftersom den föreslagna bestämmelsen styr planeringen av projektet och sättet att genomföra det, blir situationer av detta slag sällsynta.

I 2 mom. föreslås det bestämmelser om beaktande av planer vid anläggningen av kraftledningar och överföringsrör. Iakttagandet av bestämmelsen övervakas vid tillståndsprövningen enligt denna lag. Enligt 2 mom. ska detaljplanen beaktas vid anläggningen av kraftledningar och överföringsrör. Om en landskapsplan eller generalplan med rättsverkningar gäller för området i stället för detaljplan, får anläggningen av ledningar eller rör inte försvåra användningen av området för det ändamål som det i landskapsplanen eller generalplanen med rättsverkningar anvisats för. I 32 § 3 mom. i markanvändnings- och bygglagen föreskrivs att på området för en generalplan med rättsverkningar eller för en detaljplan gäller landskapsplanen inte, utom i fråga om verkan när en plan utarbetas eller ändras. Det föreskrivs likaså i 42 § 3 mom. att på ett detaljplaneområde gäller generalplanen inte, utom i fråga om verkan när detaljplanen utarbetas eller ändras.

För samordnandet av anläggning av kraftledningar och överföringsrör samt annan områdesanvändning skulle det vara till fördel att nuvarande och framtida sträckningar för kraftledningar och överföringsrör antecknas i landskapsplanerna. I detta fall kan dessa beaktas i den mer detaljerade planeringen av områdesanvändningen. I praktiken är det inte möjligt att beakta alla framtida projekt i landskapsplanläggningen på grund av att tidtabellerna för planläggningen och genomförandet av projekten är olika. Det ska inte krävas någon områdesreservering för en kraftledning eller ett överföringsrör. Genom detaljplanen avgörs i detalj områdets nuvarande och framtida markanvändning. Med tanke på att samordna de olika målen för områdesanvändningen är det önskvärt att ledningsgatorna i samband med de projekt som avses i lagen om inlösningsstillstånd ska anvisas i planen. På grund av att situationerna varierar och att det finns skillnader i tidtabellerna för energiinfrastrukturprojekt och planläggningsprojekt är det emellertid inte möjligt att kräva att områdesreservering ställs som villkor för beviljande av tillstånd för en kraftledning eller ett överföringsrör.

Frågan om styrningseffekten av systemet för planering av områdesanvändningen har betydelse särskilt i en situation där anläggningen av en kraftledning eller ett överföringsrör inte är det huvudsakliga användningsändamål som anges i den plan som gäller för området. I detta fall måste man bedöma huruvida det är möjligt att genomföra projektet när det granskas i förhållande till de centrala principerna för planen och det huvudsakliga användningsändamål för projektets målområde eller influensområde som angetts i planen.

Vid bedömning av hur placeringen av en kraftledning och ett överföringsrör påverkar genomförandet av detaljplanen, ska uppmärksamhet fästas vid projektets konsekvenser för genomförandet av de centrala principerna för detaljplanen samt vid användningen av det område som krävs för projektet och projektets influensområde till det användningsändamål som i detaljplanen anvisats för området. De behövliga villkor som meddelas i beslutet om inlösningsstillstånd för att begränsa de skadliga konsekvenserna av projektet ska också beaktas.

Styreffekten av allmänt hållna planer varierar enligt markanvändningsform. Det ska bedömas från fall till fall hur genomförandet av ett projekt påverkar användningen av området för det ändamål som anvisats för det i planen. Till exempel det faktum att ett område anvisas för jord-

och skogsbruk i planen kan i princip inte anses utgöra ett hinder för beviljande av tillstånd, men också i detta fall ska kraven i 1 mom. beaktas.

I 3 mom. föreskrivs det om de villkor som ska fogas till tillståndsbeslutet för att kraven i 1 och 2 mom. ska uppfyllas. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska det i beslutet om inlösningsstillstånd meddelas sådana villkor om kraftledningens placering och bredd, hur och när ledningen ska genomföras samt om övervakning av verksamhetens konsekvenser som behövs för att begränsa de skadliga konsekvenserna av projektet. Tillståndsvillkoren har ett nära samband med tillståndsprövningen. Det är inte möjligt att hålla dem åtskilda, eftersom man med tillståndsvillkoren å ena sidan säkerställer att kraven i lagen uppfylls och å andra sidan skapar sådana förutsättningar för beviljande av tillstånd som saknas. Utgångspunkten för bedömningen av om villkoren är nödvändiga utgörs av den ansökan med bilagor som lämnats in till tillståndsmyndigheten och som innehåller uppgifter om projektets dragning och sättet att genomföra det. Den viktigaste faktorn som avgör projektets miljökonsekvenser är ledningssträckningen, som den projektansvarige fattar beslut om utifrån den utredning som samlats i ärendet samt eventuella diskussioner som förts med myndigheter och andra parter. Ledningens sträckning å sin sida baserar sig i hög grad på den miljökonsekvensbeskrivning som utarbetats som resultat av miljökonsekvensbedömningen och på kontaktmyndighetens motiverade slutsats som enligt 5 § 4 mom. i inlösningslagen ska bifogas ansökningshandlingarna.

När tillståndsmyndigheten beviljar inlösningsstillstånd avgör den samtidigt kraftledningens sträckning. Tillståndsmyndigheten ska, om det krävs för att förebygga eller minska de skadliga konsekvenserna av projektet för allmänna eller enskilda intressen, kunna göra mindre justeringar i kraftledningens sträckning, om det i övrigt finns förutsättningar för att tillstånd ska beviljas. Det ska från fall till fall övervägas hur stora ändringar som kan göras i kraftledningens sträckning. Vid prövningen kan vikt fästas vid miljökonsekvensbeskrivningen och kontaktmyndighetens motiverade slutsats av den. Det ska dock inte vara möjligt att helt flytta kraftledningen till en annan plats, utan i en situation som denna ska det anses att förutsättningen för att bevilja tillstånd saknas och att ansökan om inlösningsstillstånd ska avslås. I vissa situationer kan det vara nödvändigt att meddela villkor för hur och när ett projekt ska genomföras. Dessa hör i princip till den projektansvariges beslutanderätt och därför bör villkor om dem meddelas endast i sådana situationer där det är nödvändigt för att förhindra uppkomsten av skadliga konsekvenser och trygga de rättsobjekt som tryggas i lagen. Dessa kan användas t.ex. för att trygga fåglarnas häckningsfrid eller förhindra att odlingarna förstörs. Beslut om ersättning för de olägenheter och skador som projektet orsakat fattas vid inlösningsförrättningen.

Kontrollen av konsekvenserna av verksamhet i fråga om projekt som omfattar någon typ av anläggning inriktar sig framför allt på konsekvenserna under anläggningstiden. I vissa situationer kan det vara nödvändigt att följa upp projektets konsekvenser också efter det att anläggningsarbetena avslutats. Det kan vara fråga om en sådan situation t.ex. när det är nödvändigt att följa hur fridlysta växter som flyttats från anläggningsområdet trivs på den plats dit de flyttades.

Vid förfarandena för inlösningsstillstånd för kraftledningar och vid inlösningsförrättningar som gäller verkställighet av beslut framförs ibland krav på utnyttjande av befintlig infrastruktur. I praktiken har olika samarbetsarrangemang visat sig vara synnerligen besvärliga, och meddelande av villkor med detta innehåll bör anses vara förenat med betydande problem. När en verksamhetsutövare ansöker om tillstånd att anlägga en kraftledning kan det inte skäligen förutsättas att verksamhetsutövaren oberoende av sin vilja förbereder sig på sådana tekniska lösningar vid planeringen och genomförandet som gör det möjligt att en annan verksamhetsutövare i efterhand utnyttjar t.ex. stolparna för kraftledningen. När verksamhetsutövaren ansöker om tillstånd känner man oftast inte till något behov av samarbetsarrangemang. På motsvarande sätt kan de befintliga strukturerna ha konstruerats så att ett gemensamt utnyttjande i efterhand skulle

innebära betydande kostnader. Situationen skulle förståeligt nog vara en annan, om verksamhetsutövarna har kommit överens om saken. Då ska det vid tillståndsprövningen bedömas om ett projekt som bygger på ett samarbetsarrangemang ska anses vara påkallat av ett allmänt behov.

4 a §. Tillsyn och förvaltningstvång. I den gällande 4 a § föreskrivs det om hörande av andra personer än parter och myndigheter i fråga om en ansökan om inlösningsstillstånd. En bestämmelse med samma innehåll finns i 8 § 3 mom. i inlösningslagen, och därför föreslås det att de nuvarande bestämmelserna i 4 a § stryks som obehövliga.

I stället för dessa föreslås att det i lagen ska tas in bestämmelser om den myndighet som ska övervaka efterlevnaden av lagen och de tillståndsvillkor som meddelats med stöd av den. Tillsynsuppgiften handlar å ena sidan om att allmänna miljömässiga aspekter beaktas vid tillståndsförfarandet och å andra sidan om övervakning av att de villkor som meddelats i syfte att trygga miljön och som fogats till ett inlösningsstillstånd som beviljats för genomförande av ett projekt iaktas. Övervakningen fokuserar särskilt på projektets anläggningsfas, även om det i vissa situationer kan vara nödvändigt att följa upp projektets konsekvenser på längre sikt för ett visst delområde i miljön. Det föreslås att uppgiften ska anvisas närings-, trafik- och miljöcentralen, som redan för närvarande är tillsynsmyndighet enligt flera olika miljölagar.

Enligt 9 § i inlösningslagen ska närings-, trafik- och miljöcentralen ges tillfälle att lämna utlåtande om ansökan om inlösningsstillstånd, om projektet har regional betydelse eller om projektet har avsevärd betydelse för miljöskyddet. Närings-, trafik- och miljöcentralen kan således redan i samband med inlösningsstillståndsförfarandet enligt den gällande lagen lägga fram sin bedömning av projektet och dess lagenlighet. I och med 4 § i den föreslagna lagen om inlösningsstillstånd kompletteras tillståndsprövningen för de aktuella projekten med sådana förutsättningar som tryggar miljön och som kan öka behovet av att säkerställa att kraven i lagen uppfylls i samband med tillståndsförfarandet. Av betydelse skulle här kunna vara i vilken utsträckning närings-, trafik- och miljöcentralens anmärkningar vid MKB-förfarandet har beaktats i ansökan om inlösningsstillstånd.

I 1 mom. föreskrivs det dessutom om tillsynsmyndighetens rätt att få uppgifter och utföra inspektioner för tillsynen. Närings-, trafik- och miljöcentralen samt en tjänsteman som förordnats av centralen är behöriga att utöva rätten att få uppgifter och utföra inspektioner. Tillsynsmyndigheten har trots sekretessbestämmelserna i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) rätt att av en annan myndighet få de uppgifter som är nödvändiga för att fullgöra tillsynsuppdraget. På grund av de mångfasetterade situationerna är det inte möjligt att på lagnivå på ett uttömmande sätt specificera vilka register och myndigheter tillsynsmyndighetens rätt att få uppgifter gäller. Tillsynsmyndigheten ska också ha rätt att av de projektansvariga få de uppgifter som är nödvändiga för att myndigheten ska kunna sköta sitt uppdrag. Rätten att röra sig på annans område ger tillsynsmyndigheten rätt att röra sig också på sådana områden som inte omfattas av rätten att röra sig fritt enligt allemansrätten. Rätten att röra sig på den plats där verksamheten bedrivs är ofta begränsad, och därför föreskrivs det i momentet om tillsynsmyndighetens rätt att röra sig där. Tillsynsmyndigheten ska för kontroll av verksamhetens konsekvenser ha rätt att utföra inspektioner och undersökningar, utföra nödvändiga mätningar och ta prover samt ta upp ljud eller bild av det berörda området.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om den behörighet som behövs för den myndighet som utför tillsynen. Bestämmelserna gäller särskilt tillsynen över att beslutet om inlösningsstillstånd iaktas. Om tillsynsmyndigheten anser att ett beslut om inlösningsstillstånd strider mot lag eller att ett procedurfel har begåtts vid behandlingen av ärendet, kan myndigheten ingripa i detta genom

ändringssökande. Då ska tillsynsmyndighetens rätt att söka ändring bedömas i enlighet med 7 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Om tillsynsmyndigheten upptäcker att någon försummar att iaktta bestämmelserna i lagen eller de villkor som ingår i ett beslut som meddelats med stöd av den, ska tillsynsmyndigheten uppmana denne att upphöra med det förfarande som strider mot bestämmelserna eller tillståndsvillkoren. Beroende på hur allvarlig förseelsen är kan myndigheten förbjuda den person som är föremål för förseelsen att fortsätta med eller upprepa det förfarande som strider mot bestämmelsen eller tillståndsvillkoren. Alternativt eller ytterligare kan myndigheten ålägga personen i fråga att fullgöra sin skyldighet eller att rätta till vad som har gjorts i strid med bestämmelserna eller tillståndsvillkoren.

I 3 mom. föreskrivs det om att förena ett förbud eller ett föreläggande som meddelats med stöd av 2 mom. med vite. Myndigheten kan förena sitt förbud eller sitt föreläggande med vite eller med hot om att den åtgärd som inte vidtagits utförs på den försumliges bekostnad eller att verksamheten avbryts. På behandlingen av ärendet tillämpas viteslagen (1113/1990).

I lagen föreslås inga särskilda bestämmelser om det förfarande som ska iakttas vid behandlingen av ett tillsynsärende. På behandlingen av ärendet tillämpas i detta fall bestämmelserna i förvaltningslagen (434/2003).

5 §. Sökande av ändring. I det gällande 5 § 1 mom. föreskrivs det om civilsamhällesorganisationers rätt att söka ändring. I dessa bestämmelser föreslås inga ändringar. I momentet föreslås ingå bestämmelser om sametingets och skolternas byastämmas rätt att anföra besvär. Vilket projekt som helst ska inte ge besvär rätt i ärendet utan ett villkor för att ändring får sökas är att projektet har skadliga konsekvenser med tanke på urfolkens språk, kultur, levnadsförhållanden och idkandet av näringar.

Närings-, trafik- och miljöcentralen ska ha till uppgift att övervaka efterlevnaden av denna lag och de tillståndsvillkor som meddelats med stöd av den. Närings-, trafik- och miljöcentralen ska också med stöd av 7 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019) kunna överklaga beslutet om inlösningsstillstånd som meddelats med stöd av denna lag. Hänvisningen i 1 mom. till den upphävda förvaltningsprocesslagen ändras till hänvisning till den gällande lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

I 10 a § i inlösningslagen finns bestämmelser om delgivning av beslut om inlösningsstillstånd. Det föreslås därför att de nuvarande bestämmelserna i 5 § 2 mom. i lagen om inlösningsstillstånd stryks ur lagen som obehövliga.

Enligt 4 a § i lagen om inlösningsstillstånd ska närings-, trafik- och miljöcentralen övervaka efterlevnaden av lagen och de tillståndsvillkor som meddelats med stöd av den. Närings-, trafik- och miljöcentralen ska i detta syfte kunna utfärda förpliktande beslut vilkas lagenlighet ska kunna föras till domstol för prövning. En lösning som grundar sig på 4 § i lagen om inlösningsstillstånd meddelas som en del av inlösningsstillståndet, och ändring i det söks i den ordning som anges i 87 § i inlösningslagen. För att undvika oklarheter föreslås att det till det nya 2 mom. i 5 § i lagen om inlösningsstillstånd fogas en informativ hänvisning, enligt vilken bestämmelser om sökande av ändring finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Med stöd av den lagen avgörs frågor som gäller t.ex. rätt att anföra besvär (7 §), besvärsinstans (8 §) och rätt att anföra besvär över beslut av förvaltningsdomstolar (107 §).

6 §. Närmare bestämmelser. Enligt paragrafen kan närmare bestämmelser om verkställigheten av lagen om inlösningsstillstånd utfärdas genom förordning av statsrådet. Bestämmelsen uppfyller inte det krav på exakthet och noggrann avgränsning som ställs på ett bemyndigande att utfärda förordning. Det föreslås att bestämmelsen upphävs.

7.2 Lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter

1 §. Den gällande inlösningslagen innehåller inga bestämmelser om lagens förhållande till lagen om inlösningsstillstånd, trots att det i den gällande lagen om inlösningsstillstånd föreskrivs om behovet av inlösningsstillstånd för vissa projekt samt i fråga om dessa projekt som komplement bestämmelser om de parter som ska höras vid förfarandet med inlösningsstillstånd samt om rätten att söka ändring. Det föreslås nu att det i lagen om inlösningsstillstånd tas in bestämmelser som kompletterar tillståndsprövningen enligt inlösningslagen. För att lagstiftningen ska vara tydlig bör saken direkt framgå av lagtexten. Därför föreslås det att det i 1 § i inlösningslagen tas in ett nytt 3 mom. som gäller de kraftledningar och överföringsrör som kräver inlösningsstillstånd och som har bedömts vid MKB-förfarandet. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska det på behandlingen av ett inlösningsstillståndsärende som gäller ett sådant projekt och på avgörandet av ärendet utöver inlösningslagen tillämpas bestämmelserna i lagen om inlösningsstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön.

108 §. Enligt paragrafen utfärdas närmare bestämmelser om verkställigheten av inlösningslagen vid behov genom förordning. Bestämmelsen uppfyller inte det krav på exakthet och noggrann avgränsning som ställs på ett bemyndigande att utfärda förordning. Det föreslås att bestämmelsen upphävs.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Med stöd av 7 § 4 mom. i den gällande inlösningslagen får närmare bestämmelser om innehållet i inlösningsstillståndsansökan och om de handlingar som ska fogas till ansökan utfärdas genom förordning av statsrådet. Med stöd av bestämmelsen får närmare bestämmelser utfärdas om hur de uppgifter som förutsätts i 4 § i lagen om inlösningsstillstånd ska tas in i ansökningshandlingarna.

9 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter det att de har blivit stadfästa.

I 2 mom. i ikraftträdandebestämmelsen i lagen om ändring av lagen om inlösningsstillstånd föreskrivs det om den lagstiftning som ska tillämpas på ett inlösningsstillståndsärende som inletts. På ärenden som har inletts när lagen träder i kraft tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. En övergång till ett förfarande enligt den nya lagen och till tillämpning av materiella bestämmelser under ett tillstånds förfarande som inletts kan förutsätta att ansökningshandlingarna eventuellt kompletteras redan i slutskedet av tillstånds förfarandet samt ett nytt förfarande med delgivning av handlingar. Verkningarna av att ärendet har inletts gäller endast förfarandet i fråga.

I 3 mom. i ikraftträdandebestämmelsen föreskrivs det om tillämplig lagstiftning i situationer där fullföljdsdomstolen upphäver ett beslut i ett ärende som gäller inlösningsstillstånd. Den lagstiftning som ska tillämpas blir då beroende av innehållet i domstolens beslut. Om domstolen endast delvis upphäver ett beslut och återförvisar ärendet för ny behandling, ska bestämmelserna i den gamla lagen tillämpas på ärendet. Om fullföljdsdomstolen upphäver ett beslut på vilket de bestämmelser som gällde vid denna lags ikraftträdande ska tillämpas och återförvisar ärendet för

att behandlas på nytt i sin helhet, ska ärendet behandlas och avgöras i enlighet med bestämmelserna i den nya lagen.

10 Verkställighet och uppföljning

Med hjälp av uppgifter från myndigheter och intressentgrupper ska det följas upp hur de föreslagna ändringarna fungerar och vilka konsekvenser de har.

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Syftet med lagförslaget är att förbättra beaktandet av miljön och naturvärdena vid tillståndsprövning som gäller kraftledning och överföringsrör. De föreslagna bestämmelserna är relevanta med avseende på följande paragrafer i grundlagen: 10 § som gäller skydd för privatlivet, 15 § som gäller egendomsskydd, 17 § som gäller samernas rätt till eget språk och egen kultur, 20 § som gäller ansvar för miljön och medborgarnas inflytande och 21 § som gäller rättsskydd.

11.1 Skydd för privatlivet

Det föreslås att i lagen ska ingå sådana bestämmelser som behövs för att myndigheten ska kunna sköta sin tillsynsuppgift. Grundlagsutskottet har konstaterat att sådan lagstiftning som gäller myndigheters inspektionsbefogenheter ska vara tillräckligt exakt och ge fullgoda garantier mot missbruk. För att detta ska kunna förverkligas ska lagstiftningen innehålla tillräckliga garantier för förfarandet och rättssäkerheten. Med tanke på detta har utskottet ansett att bestämmelserna om förfaranden för inspektioner i samband med behandlingen av förvaltningsärenden i 39 § i förvaltningslagen tillsammans med de rättsprinciper för förvaltningen som ingår i 6 § i förvaltningslagen uppfyller de krav som ställs på den lagstiftning som gäller företagandet av inspektioner. Utskottet har fäst avseende också vid det att inspektionerna företas under tjänsteansvar, vilket innebär att frågan om deras lagenlighet kan föras till domstol för bedömning. Eftersom det med hänsyn till förarbetena till förvaltningslagen inte är helt klart om förvaltningslagens 39 § som gäller inspektioner är tillämplig på sådana inspektioner som har karaktären av tillsyn, har utskottet ansett att det är nödvändigt att det till bestämmelserna om inspektion i sådana fall fogas en hänvisning till 39 § i förvaltningslagen (se GrUU 5/2010 rd, s. 3 och GrUU 32/2010 rd, s. 10-11 och GrUU 5/2013 rd, s. 3).

Den myndighet som sköter tillsynsuppgiften eller en tjänsteman som myndigheten förordnat har med stöd av 4 a § 1 mom. 1 punkten i den föreslagna lagen om inlösningstillstånd rätt att trots sekretessbestämmelserna av verksamhetsutövare och av andra myndigheter få de uppgifter som behövs för tillsynen över efterlevnaden av lagen och de bestämmelser som utfärdats och tillståndsvillkor som meddelats med stöd av den eller för annat verkställande av lagen. Rätten att få uppgifter har i bestämmelsen begränsats till ett klart syfte (tillsynen över efterlevnaden av lagen och de tillståndsvillkor som meddelats med stöd av den) och den gäller endast uppgifter som är nödvändiga med avseende på bestämmelsens syfte (se GrUU 17/2016 rd, s. 2-3 och GrUU 21/2018 rd, s. 4).

Den myndighet som sköter tillsynsuppgiften får med stöd av 4 a § 1 mom. 2-5 punkten i den föreslagna lagen röra sig på annans område, utföra inspektioner och undersökningar, utföra mätningar och ta prover samt ta upp ljud eller bild, få tillträde till platser där verksamhet bedrivs och kontrollera konsekvenserna av verksamheten. Enligt propositionen omfattar inspektionsrätten inte lokaler som används för boende av permanent natur. Regleringen motsvarar utskottets praxis i fråga om skydd för hemfriden som tryggas i 10 § i grundlagen (se GrUU 15/2008 rd, s. 4/I och GrUU 5/2013 rd, s. 3/II).

11.2 Egendomsskydd

I 4 § i det första lagförslaget föreskrivs det om kriterier som kompletterar tillståndsprövningen i 4 § i inlösningslagen. De föreslagna bestämmelserna möjliggör för sin del ett ingrepp i den äganderätt som tryggas i grundlagen, och därför bör de föreslagna bestämmelserna granskas i ljuset av förutsättningarna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Dessa är enligt grundlagsutskottet (GrUB 25/1994 rd s. 5) det att inskränkningarna grundar sig på en författning på lagnivå, att inskränkningarna är noggrant avgränsade och tillräckligt exakt definierade, att grunderna för inskränkningar är acceptabla med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna, att inskränkningar ska vara dikterade av något tungt vägande samhälleligt skäl, att inskränkningen riktar sig utanför kärnan i en grundläggande fri- och rättighet, att inskränkningen är nödvändig för att syftet ska nås samt att inskränkningens omfattning står i rätt proportion till det rättsgoda som de grundläggande fri- och rättigheterna skyddar och till vikten av det samhälleliga intresset bakom inskränkningen.

Den nuvarande prövningen av förutsättningarna för beviljande av inlösningsstillstånd består av ett upprepat krav på allmänt behov till följd av förbehållet gällande expropriation i 15 § i grundlagen samt av kriterier som begränsar inlösen (4 § 1 mom. i inlösningslagen). Utskottet har påpekat att det inte är helt korrekt att enbart upprepa den grundlagsfästa förutsättningen "allmänt behov" och sålunda på sätt och vis till denna del låta tolkningen av grundlagen bli beroende av myndighetsprövning. Förutsättningen i fråga borde konkretiseras med hjälp av materiella bestämmelser i lagen (GrUU 38/1998 rd, s. 7, GrUU 53/2001 rd, s. 2/I och GrUU 49/2002 rd, s. 4/II).

Grundlagsutskottet har vid bedömningen av bestämmelser om användning av egendom särskilt uppmärksammat att den inbördes relationen mellan bestämmelsen om egendomsskyddet enligt 15 § i grundlagen och bestämmelsen om ansvar för miljön bygger på en avvägning (se till exempel GrUU 10/2014 rd, s. 4/I). Utskottet har å ena sidan konstaterat att bestämmelsen om miljöansvar i 20 § i grundlagen inte konstituerar individuellt konstaterbara förpliktelser och att den inte heller utgör någon särskild grund för att belägga markägarna med toleransförpliktelser. Å andra sidan utgör båda bestämmelserna delar av samma regeluppsättning för de grundläggande fri- och rättigheterna och kan därmed inverka på tolkningen av varandra i ett sammanhang där målet bland annat är att lagstiftningsvägen främja en hållbar balans mellan människa och natur (se till exempel GrUU 36/2013 rd, s. 2/I, GrUU 32/2010 rd, s. 9/I, GrUU 20/2010 rd, s. 2/II och GrUU 6/2010 rd, s. 2). Grundlagsutskottet har upprepade gånger bedömt inskränkningar i användningen av egendom till följd av miljöskyddshänsyn (se till exempel GrUU 55/2018 rd, GrUU 25/2014 rd, GrUU 10/2014 rd, GrUU 36/2013 rd och GrUU 20/2010 rd). I sin bedömning av huruvida inskränkningar i användningsrätten är godtagbara och proportionella har utskottet lagt särskild vikt vid de grunder som är förankrade i grundlagens 20 § (se till exempel GrUU 36/2013 rd, s. 2/I och GrUU 6/2010 rd, s. 3/I).

De bestämmelser som föreslås i 4 § i lagen om inlösningsstillstånd preciserar förutsättningarna för ingrepp i annans egendom enligt 4 § i inlösningslagen och begränsar ingreppet i egendomen så att det blir så litet som möjligt. Med avseende på de allmänna förutsättningarna för inskränkning i de grundläggande fri- och rättigheterna är det av betydelse att bestämmelserna gäller i lagen exakt specificerade projekt (2 § i lagen om inlösningsstillstånd), som i princip kan anses vara påkallade av ett vägande samhälleligt behov. Detta avvägs dock alltid från fall till fall.

11.3 Samernas rätt till eget språk och egen kultur

Enligt 17 § 3 mom. i grundlagen har samerna såsom urfolk rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Genom bestämmelsen tryggas inte bara de språkliga rättigheterna utan även sådana traditionella näringar som är del av den samiska kulturformen (RP 309/1993 rd, s. 65 och GrUU 29/2004 rd, s. 2). Dessutom har samerna med stöd av 121 § 4 mom. i grundlagen inom sitt hembygdsområde språklig och kulturell autonomi enligt vad som bestäms i lag. Också artikel 27 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (MP-konventionen) har i tillsynspraxis ansetts skydda ursprungsfolkens rätt att utöva sin egen kultur. Enligt FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna innebär artikel 27 bland annat en skyldighet att planera och genomföra ekonomiska åtgärder så att samernas näringar kan förbli ekonomiskt lönsamma (GrUU 5/2017 rd, s. 6).

Utskottet har understrukt att lagstiftningen också i samband med bestämmelser om miljöansvaret bör stärka samernas rätt att som urfolk bevara och utveckla sitt språk och sin kultur (GrUU 5/2017 rd, s. 7). Av de projekt som hör till lagens tillämpningsområde kan anläggning av en kraftledning ha konsekvenser för samernas rättigheter som urfolk, och därför föreslås det att en bestämmelse som tryggar detta tas in i 4 § 1 mom. Bestämmelsen ska tillämpas förutom på projekt som genomförs inom hembygdsområdet också på projekt som genomförs utanför hembygdsområdet, om projektet har konsekvenser för samernas rättigheter som urfolk. Enligt det föreslagna 4 § 1 mom. får anläggningen av en kraftledning eller ett överföringsrör inte i mer än ringa utsträckning försämra samernas rätt att bevara och utveckla sin kultur samt att utöva sina traditionella näringar. I lagen tas det inte i detalj ställning till hurdana negativa effekter som ska betraktas som sådan försämring som är mer än ringa och som förbjuds i bestämmelsen. Bestämmelsen utgör en självständig förutsättning för beviljande av tillstånd, men i praktiken styr den framför allt planeringen av projektet och sättet att genomföra det. Tillståndsvillkor enligt det föreslagna 4 § 2 mom. kan också meddelas för att trygga urfolkens rättigheter (se GrUU 32/2010 rd, s. 9–10).

11.4 Ansvar för miljön

Enligt 20 § 1 mom. i grundlagen bär var och en ansvar för naturen och dess mångfald samt för miljön och kulturarvet. Ansvar för miljön enligt den bestämmelsen (grundläggande miljörättigheter) genomförs genom den materiella lagstiftningen. Bestämmelsen uttrycker människornas alltomfattande ansvar för en sådan helhetslinje för den ekonomiska och samhälleliga verksamheten att den levande och icke-levande naturens mångfald kan bevaras (se RP 309/1993 rd, s. 70/II).

Syftet med den föreslagna lagen är att förebygga sådana olägenheter som anläggningen av vissa kraftledningar och överföringsrör orsakar. Den gällande 4 § i inlösningslagen möjliggör i och för sig en rätt omfattande och flexibel tillståndsprövning, inom ramen för vilken tillståndsmyndigheten kan göra en avvägning av de fördelar och olägenheter som projektet medför för allmänna intressen. Även miljökonsekvenserna är relevanta vid avvägningen, men deras vikt har varierat från fall till fall. Det är fråga om en helhetsbedömning där uppfyllandet av kravet på allmänt behov bedöms genom att å ena sidan göra en avvägning av det enskilda intressets betydelse för samhället (t.ex. tryggheten av tillräcklig elöverföringskapacitet) och å andra sidan av de gynnsamma och skadliga konsekvenser som allmänna intressen föranleds. (t.ex. elöverföringens driftsäkerhet och främjande av den gröna omställningen i förhållande till de naturvärden eller den kolbindningsförmåga som går förlorade på grund av projektet). Kravet på allmänt behov kompletteras av kraven på jämförelse av alternativ och intressen i 4 § 1 mom. i inlösningslagen, vilka kan anses innehålla ett inbyggt krav på att projektets skadliga konsekvenser ska minimeras. Ordalydelsen i 4 § 1 mom. i inlösningslagen är dock med avseende på kraven på

exakthet i den nuvarande lagstiftningen och sett ur MKB-direktivets synvinkel så allmän att beaktandet av miljöaspekter vid tillståndsprövningen förblir osäkert. Bestämmelserna i den föreslagna 4 § i lagen om inlösningsstillstånd ska fastställa de miljörelaterade kraven för tillståndsprövningen, vilka alltså ska beaktas på tjänstens vägnar. Tillståndsprövningen består av prövning av förutsättningarna för beviljande av tillstånd och ställande av tillståndsvillkor som ska fogas till beslutet. Regleringen om sättet att genomföra projektet ska anses vara behövlig med avseende på 20 § i grundlagen och dessutom överensstämmande med den tolkningspraxis som gäller 15 § i grundlagen (se GrUU 20/2010 rd s. 2–4, GrUU 36/2013 rd s. 2, GrUU 10/2014 rd s. 4–6, GrUU 25/2014 rd s. 2, GrUU 55/2018 rd s. 2–4). Med avseende på bestämmelsernas exakthet och parternas och andra aktörers rättsskydd är det inte möjligt att en myndighet ska kunna meddela tillståndsvillkor för att trygga sådana krav som inte framgår av lagen. Därför bör det i lagen föreskrivas noggrannare om de rättsintressen som ska beaktas vid tillståndsprövningen och för vilkas tryggande tillståndsvillkor kan ställas. De föreslagna bestämmelserna förbättrar beaktandet av miljöaspekter vid tillståndsprövningen och främjar således tillgodoseendet av de grundläggande miljö rättigheterna.

Enligt 20 § 2 mom. i grundlagen ska det allmänna verka för att alla tillförsäkras en sund miljö och att var och en har möjlighet att påverka beslut i frågor som gäller den egna livsmiljön. Medborgarna och civilsamhällesorganisationerna har redan för närvarande kunnat delta i förfarandet med inlösningsstillstånd för de kraftledningarna och överföringsrör som omfattas av förfarandet med miljökonsekvensbedömning. Rätten till inflytande har dock inskränkts av bestämmelsen i 3 § i den gällande lagen, enligt vilken förfarandet inte är nödvändigt, om genomförandet av ett projekt till alla delar sker utifrån en plan med rättsverkningar enligt markanvändnings- och bygglagen (132/1999) där projektets placering och förhållande till annan områdesanvändning har utretts. Det föreslås att denna inskränkning slopas. Tillståndsprövningen för en kraftledning och ett överföringsrör baserar sig för närvarande på 4 § i inlösningslagen. Enligt förslaget kompletteras tillståndsprövningen i och med den föreslagna 4 § i lagen om inlösningsstillstånd, där det föreskrivs mer detaljerat om beaktandet av miljöaspekter vid tillståndsprövningen. I och med att inskränkningen slopas kan medborgarna och civilsamhällesorganisationerna delta i detta förfarande, vilket främjar förverkligandet av 20 § 2 mom. i grundlagen.

11.5 Rättsskydd

Enligt 21 § 1 mom. i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Beslut som grundar sig på lagen om inlösningsstillstånd och som avses i 21 § i grundlagen fattas i det förfarande för inlösningsstillstånd som avses i inlösningslagen och i det tillsynsförfarande som avses i 4 § i lagen om inlösningsstillstånd.

Ändring i ett beslut som fattats i förfarande för inlösningsstillstånd söks med iakttagande av bestämmelserna i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Dessa kompletteras av förbudet i 87 § i inlösningslagen mot att ändring söks separat i ett tillstånd till förhandsbesittningstagande samt av bestämmelserna i 88 § om verkställighet av ett beslut som inte vunnit laga kraft.

Närings-, trafik- och miljöcentralen kan med stöd av 4 a § i lagen om inlösningsstillstånd meddela ett beslut som är förpliktande för objektet och vars iakttagande kan förenas med vite eller hot om tvångsutförande eller hot om avbrytande. Vid sökande av ändring i ett sådant beslut iakttas lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Den regeringsproposition som gäller lagen (RP 29/2018 rd) har bedömts av grundlagsutskottet (GrUU 50/2018 rd).

För att samernas grundlagsfästa rättigheter ska kunna förverkligas är det nödvändigt att företrädare för urfolken vid behov har rätt att söka ändring i beslut som påverkar förverkligandet av ovan nämnda rättigheter. Det föreslås att det i lagen intas bestämmelser om sametingets och skolternas byastämmas rätt att söka ändring i ett sådant med stöd av inlösningslagen meddelat beslut som gäller ett projekt som är beläget inom samernas hembygdsområde eller skoltområdet och vars konsekvenser utsträcker sig till nämnda områden och som försämrar möjligheterna för urfolken att utöva sina rättigheter.

På de grunder som anges ovan kan förslagen till lag om ändring av lagen om inlösningsstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön och till lag om ändring av lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av lagen om inlösningstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om inlösningstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön (768/2004) 6 § och
ändras 1–4, 4 a och 5 §, av dem 2, 4 a och 5 § sådana de lyder i lag 265/2017, som följer:

1 §

Syfte

Syftet med denna lag är att förebygga sådana olägenheter som anläggningen av vissa kraftledningar och överföringsrör för transport av gas, olja och kemikalier orsakar miljön.

2 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på projekt som avser anläggning av

- 1) sådana kraftledningar ovan markytan som har en spänning av minst 220 kilovolt och en längd av mer än 15 kilometer,
- 2) sådana överföringsrör för transport av gas, olja eller kemikalier som har en längd av mer än 40 kilometer och en diameter av mer än DN 800 millimeter,
- 3) andra än i 1 eller 2 punkten avsedda kraftledningar ovan markytan eller överföringsrör, om lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning (252/2017) tillämpas på projektet.

3 §

Förhållande till annan lagstiftning

Ett projekt får inte genomföras utan inlösningstillstånd enligt lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter (603/1977). Bestämmelser om tillståndsmyndighetens skyldigheter i projekt som har gränsöverskridande miljökonsekvenser finns i 29 a § i lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning.

På verkställigheten av inlösen och på inlösen tillämpas i övrigt vad som föreskrivs i lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter eller i någon annan lag.

4 §

Anläggning av kraftledningar och överföringsrör

Kraftledningar och överföringsrör ska anläggas på ett tekniskt och ekonomiskt genomförbart sätt så att olägenheterna för miljön och användningen av områdena blir så små som möjligt.

Anläggningen får inte orsaka någon större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt. Ett projekt som genomförs inom eller vars verkningar utsträcker sig till samernas hembygdsområde eller skoltområdet får inte i mer än ringa utsträckning försämra samernas rätt att bevara och utveckla sin egen kultur och utöva sina traditionella näringar eller försämra skolornas levnadsförhållanden eller möjligheter att bedriva i skollagen (253/1995) avsedda naturnäringar på skoltområdet.

När kraftledningar och överföringsrör anläggs ska detaljplanen beaktas. På ett område för vilket en landskapsplan eller generalplan med rättsverkningar gäller får anläggningen av en kraftledning eller ett överföringsrör inte försvåra att området används för det ändamål för vilket det har anvisats i en gällande planen.

I beslutet om inlösningsstillstånd ska det meddelas sådana tillståndsvillkor om ledningens eller rörets sträckning, sättet att genomföra projektet tidpunkten för projektet, och kontrollen av verkningarna av projektet som behövs för att begränsa projektets skadeverkningar.

4 a §

Tillsyn och förvaltningstvång

Närings-, trafik- och miljöcentralen övervakar efterlevnaden av denna lag och de tillståndsvillkor som meddelats med stöd av den i syfte att trygga miljön. Tillsynsmyndigheten eller en tjänsteman som den förordnat har för tillsynen rätt att

1) trots bestämmelserna om sekretess i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) få nödvändiga uppgifter av myndigheter och verksamhetsutövare,

2) röra sig på annans område,

3) utföra inspektioner, undersökningar och mätningar samt ta prover och ta upp ljud eller bild av det område som berörs,

4) få tillträde till platser där verksamhet bedrivs,

5) kontrollera verkningarna av verksamheten.

En åtgärd som avses i 1 mom. får inte vidtas i utrymmen som används för boende av permanent natur. Vid inspektioner iakttas vad som föreskrivs i 39 § i förvaltningslagen (434/2003).

Om denna lag eller de tillståndsvillkor som meddelats med stöd av den inte har iakttagits, ska närings-, trafik- och miljöcentralen med hänsyn till sakens natur uppmana den som gjort sig skyldig till överträdelsen att upphöra med det förfarande som strider mot lagen eller de bestämmelser som utfärdas med stöd av den. Om någon bryter mot denna lag eller mot en bestämmelse som utfärdas med stöd av den, kan närings-, trafik- och miljöcentralen

1) förbjuda honom eller henne att fortsätta med eller upprepa det förfarande som strider mot lagen eller ett tillståndsvillkor som meddelats med stöd av den,

2) ålägga honom eller henne att fullgöra sin skyldighet, eller

3) ålägga honom eller henne att rätta till det som har gjorts i strid med lagen eller tillståndsvillkor som meddelats med stöd av den.

Närings-, trafik- och miljöcentralen ska, om det inte är uppenbart onödigt, förena ett förbud eller ett föreläggande som den har meddelat med vite eller med hot om att den försummade åtgärden vidtas på den försumliges bekostnad eller om att verksamheten avbryts. Bestämmelser om vite samt hot om tvångsutförande och avbrytande finns i viteslagen (1113/1990).

5 §

Sökande av ändring

Rätt att anföra besvär över inlösningsstillstånd som meddelats för projekt som avses i denna lag har, utöver vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019), en registrerad förening eller stiftelse som är verksam i det område inom vilket projektet genomförs

eller till vilket dess verkningar utsträcker sig och vars syfte är att främja miljöskydd, hälsoskydd eller naturvård eller trivseln i boendemiljön. Rätt att anföra besvär har dessutom sametinget, på den grunden att den verksamhet som avses i inlösningstillståndet försvagar samernas rätt som urfolk att upprätthålla och utveckla sitt eget språk och sin egen kultur, och skolternas byastämma, på den grunden att det projekt som avses i inlösningstillståndet försämrar skolternas levnadsförhållanden och möjligheter att driva näring inom skoltområdet.

På sökande av ändring i förvaltningsdomstol tillämpas i övrigt lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Vid sökande av ändring i beslut som gäller föreläggande och utdömande av vite samt föreläggande och verkställighet av hot om tvångsutförande eller hot om avbrytande tillämpas dock viteslagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden om inlösningstillstånd som är anhängiga vid förvaltningsmyndigheter vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Om fullföljdsdomstolen upphäver ett beslut på vilket de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lags tillämpas och återförvisar ärendet för att behandlas på nytt i sin helhet, ska ärendet behandlas och avgöras i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

2.

Lag

om ändring av lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter (603/1977) 108 § och
fogas till 1 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 691/2014, ett nytt 3 mom. som följer:

1 §

Om ansökan om inlösningstillstånd gäller sådana kraftledningar eller överföringsrör för transport av gas, olja eller kemikalier på vilka lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning (252/2017) tillämpas, iakttas vid behandlingen av inlösningstillståndsärendet och avgörandet av ärendet dessutom vad som föreskrivs i lagen om inlösningstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön (768/2004).

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 28 september 2023

Statsminister

Petteri Orpo

Miljö- och klimatminister Kai Mykkänen

1.

Lag

om ändring av lagen om inlösningsstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om inlösningsstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön (768/2004) 6 § och
ändras 1–4, 4 a och 5 §, av dem 2, 4 a och 5 § sådana de lyder i lag 265/2017, som följer:

Gällande lydelse

1 §

Syfte

Syftet med denna lag är att garantera dem som saken gäller samt registrerade sammanlutningar rätt att söka ändring i enlighet med artikel 9 i den i Århus den 25 juni 1998 ingångna konventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor.

2 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på projekt som avser anläggning av

1) sådana kraftledningar ovan markytan som har en spänning av minst 220 kilovolt och en längd av mer än 15 kilometer, *eller*

2) sådana överföringsrör för transport av gas, olja eller kemikalier som har en längd av mer än 40 kilometer och en diameter av mer än DN 800 millimeter, eller

3) sådana kraftledningar som har en spänning av minst 110 kilovolt eller överföringsrör för gränsöverskridande transport av gas, om lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning (252/2017) tillämpas på projektet.

Föreslagen lydelse

1 §

Syfte

Syftet med denna lag är att *förebygga sådana olägenheter som anläggningen av vissa kraft-ledningar och överföringsrör för transport av gas, olja och kemikalier orsakar miljön.*

2 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på projekt som avser anläggning av

1) sådana kraftledningar ovan markytan som har en spänning av minst 220 kilovolt och en längd av mer än 15 kilometer,

2) sådana överföringsrör för transport av gas, olja eller kemikalier som har en längd av mer än 40 kilometer och en diameter av mer än DN 800 millimeter,

3) *andra än i 1 eller 2 punkten avsedda* kraftledningar ovan markytan eller överföringsrör, om lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning (252/2017) tillämpas på projektet.

Gällande lydelse

3 §

Förhållande till planläggningssystemet

Förfarande enligt denna lag tillämpas inte om genomförandet av ett projekt till alla delar sker utifrån en plan med rättsverkningar enligt markanvändnings- och bygglagen (132/1999) där projektets placering och förhållande till annan områdesanvändning har utretts.

4 §

Inlösningstillstånd och inlösning

Projekt som avses i denna lag får inte genomföras utan inlösningstillstånd enligt lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter (603/1977). I fråga om verkställigheten av inlösningen och om inlösningen gäller i övrigt vad som särskilt föreskrivs i den ovan nämnda lagen eller i någon annan lag.

Föreslagen lydelse

3 §

Förhållande till annan lagstiftning

Ett projekt får inte genomföras utan inlösningstillstånd enligt lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter (603/1977). Bestämmelser om tillståndsmyndighetens skyldigheter i projekt som har gränsoverskridande miljökonsekvenser finns i 29 a § i lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning.

På verkställigheten av inlösningen och på inlösningen tillämpas i övrigt vad som föreskrivs i lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter eller i någon annan lag.

4 §

Anläggning av kraftledningar och överföringsrör

Kraftledningar och överföringsrör ska anläggas på ett tekniskt och ekonomiskt genomförbart sätt så att olägenheterna för miljön och användningen av områdena blir så små som möjligt. Anläggningen får inte orsaka någon större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt. Ett projekt som genomförs inom eller vars verkningar utsträcker sig till samernas hembygdsområde eller skoltområdet får inte i mer än ringa utsträckning försämra samernas rätt att bevara och utveckla sin egen kultur och utöva sina traditionella näringar eller försämra skolternas levnadsförhållanden eller möjligheter att bedriva i skoltlagen (253/1995) avsedda naturnärningar på skoltområdet

När kraftledningar och överföringsrör anläggs ska detaljplanen beaktas. På ett område för vilket en landskapsplan eller generalplan med rättsverkningar gäller får anläggningen av en kraftledning eller ett överföringsrör gas inte försvåra att området används för det ändamål för vilket det har anvisats i den gällande planen.

I beslutet om inlösningstillstånd ska det meddelas sådana tillståndsvillkor om ledningens eller rörets sträckning, sättet att genomföra projektet tidpunkten för projektet, och

Gällande lydelse

4 a §

Hörande av allmänheten

Också andra personer än de parter och myndigheter som avses i 8 § i lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter ska innan ärendet avgörs ges tillfälle att uttrycka sin åsikt om en ansökan om inlösnings-tillstånd för ett projekt enligt denna lag.

Föreslagen lydelse

kontrollen av verkningarna av projektet som behövs för att begränsa projektets skadeverkningar.

4 a §

Tillsyn och förvaltningstvång

Närings-, trafik- och miljöcentralen övervakar efterlevnaden av denna lag och de föreskrifter som meddelats med stöd av den i syfte att trygga miljön. Tillsynsmyndigheten eller en tjänsteman som den förordnat har för tillsynen rätt att

1) trots bestämmelserna om sekretess i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) få nödvändiga uppgifter av myndigheter och verksamhetsutövare,

2) röra sig på annans område,

3) utföra inspektioner, undersökningar och mätningar samt ta prover och ta upp ljud eller bild av det område som berörs,

4) få tillträde till platser där verksamhet bedrivs,

5) kontrollera verkningarna av verksamheten.

En åtgärd som avses i 1 mom. får inte vidtas i utrymmen som används för boende av permanent natur. Vid inspektioner iakttas vad som föreskrivs i 39 § i förvaltningslagen (434/2003).

Om denna lag eller de tillståndsvillkor som meddelats med stöd av den inte har iakttagits, ska närings-, trafik- och miljöcentralen med hänsyn till sakens natur uppmana den som gjort sig skyldig till överträdelsen att upphöra med det förfarande som strider mot lagen eller de bestämmelser som utfärdas med stöd av den. Om någon bryter mot denna lag eller mot en bestämmelse som utfärdas med stöd av den, kan närings-, trafik- och miljöcentralen

1), förbjuda honom eller henne att fortsätta med eller upprepa det förfarande som strider mot lagen eller ett tillståndsvillkor som meddelats med stöd av den

2) ålägga honom eller henne att fullgöra sin skyldighet, eller

Gällande lydelse

5 §

Sökande av ändring

Utöver vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996) har en registrerad förening eller stiftelse vars syfte är att främja miljöskydd, hälsoskydd eller naturvård eller trivsels i boendemiljön och som verkar på det område som projektet avser rätt att anföra besvär över inlösningstillstånd som meddelats för projekt som anges i denna lag. *I fråga om sökande av ändring gäller i övrigt bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen.*

Beslut om inlösningstillstånd delges så som föreskrivs i 9 § och 10 § 3 mom. i lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter. Beslut om inlösningstillstånd delges föreningar och stiftelser som avses i 1 mom. genom offentlig delgivning på det sätt som föreskrivs särskilt.

Föreslagen lydelse

3) ålägga honom eller henne att rätta till det som har gjorts i strid med lagen eller tillståndsvillkor som meddelats med stöd av den.

Närings-, trafik- och miljöcentralen ska, om det inte är uppenbart onödigt, förena ett förbud eller ett föreläggande som den har meddelat med vite eller med hot om att den försummade åtgärden vidtas på den försumliges bekostnad eller om att verksamheten avbryts. Bestämmelser om vite samt om hot om tvångsutförande och avbrytande finns i viteslagen (1113/1990).

5 §

Sökande av ändring

Rätt att anföra besvär över inlösningstillstånd som meddelats för projekt som avses i denna lag har, utöver vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019), en registrerad förening eller stiftelse som är verksam i det område inom vilket projektet genomförs eller till vilket dess verkningar utsträcker sig och vars syfte är att främja miljöskydd, hälsoskydd eller naturvård eller trivsels i boendemiljön. Rätt att anföra besvär har dessutom sametinget, på den grunden att den verksamhet som avses i inlösningstillståndet försvagar samernas rätt som urfolk att upprätthålla och utveckla sitt eget språk och sin egen kultur, och skolternas byastämman, på den grunden att det projekt som avses i inlösningstillståndet försämrar skolternas levnadsförhållanden och möjligheter att driva näring inom skoltområdet.

På sökande av ändring i förvaltningsdomstol tillämpas i övrigt lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Vid sökande av ändring i beslut som gäller föreläggande och utdömande av vite samt föreläggande och verkställighet av hot om tvångsutförande eller hot om avbrytande tillämpas dock viteslagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden om inlösningstillstånd som är anhängiga vid förvaltningsmyndigheter vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Om fullföljdsdomstolen upphäver ett beslut på vilket de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lags ska tillämpas och återförvisar ärendet för att behandlas på nytt i sin helhet, ska ärendet behandlas och avgöras i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

2.

Lag

om ändring av lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter (603/1977) 108 § och
fogas till 1 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 691/2014, ett nytt 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

1 §

Föreslagen lydelse

1 §

Om ansökan om inlösningsstillstånd gäller sådana krafledningar eller överföringsrör för transport av gas, olja eller kemikalier på vilka lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning (252/2017) tillämpas, iaktas vid behandlingen av inlösningsstillståndsärendet och avgörandet av ärendet dessutom vad som föreskrivs i lagen om inlösningsstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön (768/2004).

108 §

Närmare stadganden om verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning.

(upphävs)

Denna lag träder i kraft den 20 .